

C. CIHODARU

ALEXANDRU CEL BUN

JUNIMEA

Texte digitizate la Biblioteca Județeană Mureş în cadrul proiectului
"Mai aproape de lectură: biblioteca publică în serviciul studentilor".
Proiect realizat cu sprijinul Administratiei Fondului Cultural Național.

C. CIHODARU

ALEXANDRU CEL BUN

(23 aprilie 1399 - 1 ianuarie 1432)

Editura „Junimea" Iaşi

1984

C U P R I N S

VII POLITICA EXTERNĂ A LUI ALEXANDRU CEL BUN

Politica externă a lui Alexandru cel Bun a fost determinată, în general, de natura relațiilor pe care țara sa le-a avut cu puterile vecine şi se caracterizează ca o politică paşnică, datorată tactului cu care el a judecat evenimentele politice şi militare produse în sud-estul Europei. Din analiza succintei informații care ni s-a mai păstrat, în mod deosebit, iese în evidență grija avută pentru a nu-şi atrage poporul în acțiuni aventuriste şi prudența adoptată în măsurile luate în legătură cu atitudinea manifestată de puterile vecine față de Moldova. A dat dovadă de o bună cunoaştere a situației politice din aceste țări, a potențialului lor militar şi a fost bine informat în legătură cu slăbiciunile lor interne. În felul acesta, a reuşit să apere, de-a lungul unei domnii de peste trei decenii, integritatea teritorială a țării sale.

Una din trăsăturile caracteristice ale politicii sale externe o constituie, desigur, lipsa de agresivitate față de feudalii vecini, fapt recunoscut de majoritatea istoricilor care s-au ocupat de domnia lui. Au existat, desigur, şi cazuri cînd a fost silit să se abată de la aceste principii paşnice ale politicii s-ale externe, dar, privită în general, ea se caracterizează prin măsurile defensive şi prin strădania depusă pentru a cruța țara de invaziile pustiitoare ale oştilor străine. A fost constrîns, totuşi, să participe la coaliții îndreptate împotriva unuia sau altuia din statele vecine şi să întreprindă campanii împotriva aceluia pe care îl considera cel mai periculos pentru țara sa. În general, s-a străduit să mențină un echilibru de forțe stabil pe arena politică din sud-estul şi centrul Europei. Prin participarea sa la astfel de lupte, el nu a urmărit cotropirea unor teritorii străine şi dacă, spre sfîrşitul vieții sale, a revendicat stăpînirea Pocuției, nu s-a pus decît în postura de a apăra drepturile asupra unei provincii devenită proprietatea sa, în virtutea unui contract perfect legal încheiat de regele Poloniei, Vladislav Iagello, cu domnii din Moldova. Reamintim că provincia în cauză fusese constituită zălog de acest rege, domnilor din Moldova, încă din anul 1387, în schimbul unei sume de bani împrumutate de la ei şi neachitată timp de mai multe decenii.

O altă trăsătură caracteristică a politicii externe desfăşurată de Alexandru, o constituie, cel puțin pînă la data de 1420, data morții în luptele cu turcii a lui Mihail, domnul Țării Româneşti, fiul bunului prieten şi aliatului său, Mircea cel Bătrîn, strînsele legături de colaborare şi de bună vecinătate cu aceasta. Ele au contribuit într-o largă măsură la menținerea echilibrului politic în zona înconjurătoare celor două state. Nu avem dovezi că Moldova a participat la luptele purtate de Țara Românească împotriva turcilor, dar nici că ea le-ar fi împiedicat în vreun fel oarecare să fie încununate de succes. După 1420, o preocupare permanentă a lui Alexandru cel Bun în legătură cu țara românească vecină a fost menținerea domnilor ei în sfera influenței sale politice şi constituirea pe această cale a unui bloc politic şi militar îndreptat împotriva atitudinii agresive a regelui Ungariei, Sigismund de Luxemburg.

În ultimele decenii ale secolului al XIV-lea şi în perioada următoare, papalitatea şi suveranii din Europa centrală şi apuseană au făurit numeroase planuri de organizare a unor expediții împotriva Imperiului Otoman. Alexandru cunoştea bine contradicțiile sociale şi politice care frământau statele acestora şi îşi dădea seama de zădărnicia unor astfel de proiecte. Totuşi, pentru a nu fi învinuit că sabotează politica de apărare a creştinătății, el şi-a trimis oştile, atunci cînd a fost cazul, să coopereze cu cele ale vecinilor la o luptă comună, care nu se putea totuşi realiza.

1. Relațiile Moldovei cu statele vecine între anii 1402-1412

Dacă se încearcă o analiză mai restrînsă a evenimentelor care s-au petrecut în această parte a Europei în primii ani ai domniei lui Alexandru, trebuie să se recunoască de la început că multe din implicațiile Moldovei, în cauzele şi efectele lor, rămîn, în bună parte, necunoscute. Sub acest aspect se prezintă, bunăoară, legăturile dintre Moldova şi Imperiul Bizantin în perioada dată. Este sigur că în cadrul tratativelor, care au dus la recunoaşterea mitropoliei Moldovei de către patriarhia din

Constantinopol, s-au realizat şi înţelegeri cu caracter politic între Alexandru şi conducătorii Imperiului Bizantin, înţelegeri pe care scriitorii vremii nu le-au înregistrat.

S-a afirmat, de asemenea, deşi informaţiile în această privinţă sînt destul de precare, că au existat, în prima parte a secolului al XV-lea, raporturi de colaborare politică între Moldova şi alte stăpîniri de pe ţărmul Mării Negre, cum era pe atunci Mangopul din Crimeia deţinut de Alexis, rubedenie a Comnenilor din Trapezunt, sau unele oraşe genoveze de pe ţărmul pontic. Din păcate, informaţia s-a făcut numai pe baza constatării unor influenţe exercitate din acele părţi în arta moldovenească a vremii.[1]

În perioada dintre 1402-1412, Moldova nu a avut graniţe comune cu Imperiul Otoman care, după dezastrul oştilor sale la Ankara, era sfîşiat acum de un înverşunat război civil. Izvoarele nu înregistrează în acest timp nici un fel de ştiri cu privire la raporturi, bune sau rele, între domnul moldovean şi turci. Alexandru a lăsat pe seama lui Mircea, domnul din Ţara Românească, sprijinitorul şi prietenul său, grija de a găsi o soluţie pentru curmarea crizei politice în care se zbătea Imperiul Otoman.

În relaţiile dintre Moldova şi Ţara Românească nu s-au înregistrat nici un fel de incidente. Izvoarele nu dau în această privinţă nici un fel de informaţii. S-a păstrat doar un document din anul 1475, dat de Matei Corvin, cu ocazia primirii unor soli din Moldova, document în care se arată că hotarele dintre Moldova şi Ţara Românească să fie pe unde au fost stabilite de predecesorii domnilor de atunci, Ştefan şi Vlad (Ţepeş) şi anume, de Alexandru şi Mircea,[2] ceea ce înseamnă că în vremea acestor domni s-a procedat, pe baza unei înţelegeri depline, la revizuirea graniţei comune dintre cele două state. Nu este greu de înţeles cine a cedat şi cine a fost beneficiarul unei astfel de operaţii. Istoricii care s-au ocupat de această perioadă au fost, în general, de acord, că stăpînirea domnilor din Ţara Românească s-a întins spre răsărit pînă în regiunea gurilor Dunării pe ambele maluri ale fluviului, cuprinzînd în cadrul ei şi portul Chilia. Un singur lucru nu s-a putut stabili cu precizie şi anume, la ce dată a avut loc extinderea hotarelor Ţării Româneşti spre răsărit.

În această privinţă s-au luat în consideraţie afirmaţiile scriitorul arab Abulfeda, care, pe la 1321, arăta că Isaccea (Iasacdji) este un oraş din „Ţara Valahilor" şi în dependenţă de Constantinopol, în al VII-lea climat.[3] Prin „Ţara Valahilor" nu trebuie să se înţeleagă aici Ţara Românească, ci o Valahie dintre Dunăre şi Marea Neagră, numită în izvoare Valahia Albă sau Valahia lui Asan.[4] La fel trebuie interpretată şi afirmaţia poetului turc Enveri care, vorbind despre expediţia beiului Umur din Aidin, din anii 1337 sau 1338, la Gurile Dunării, spunea că oraşul Chilia se afla la graniţa Valahiei.[5] Cam în aceeaşi vreme a trecut prin Dobrogea, venind de la tătari din sudul Rusiei, un alt călător arab, Ibn Batuta.[6] El nu ştie nimic despre o Valahie în aceste părţi, ci de o stăpînire a tătarilor numiţi de el turci, stăpînire a cărei margine trecea pe la sud de oraşul Babadag (Baba-Saltîk). Prin urmare, în anul 1337, cînd a avut loc călătoria arătată, partea de nord a Dobrogei se afla sub dominaţia tătărească, ca şi regiunea situată la nord de gurile Dunării.

S-a mai spus că domnul din Ţara Românească, Basarab, ar fi participat în anul 1345 la o expediţie întreprinsă de oştile maghiare în Moldova de sud împotriva hanului tătar, Atlamos. Unii istorici cred că rezultatul acestei colaborări a fost întinderea spre răsărit a hotarelor Ţării Româneşti

---

[1] Corina Nicolescu, *Arta în epoca lui Ştefan cel Mare,* l. c, p. 308.

[2] Super metis etiam provinciae Moldaviae cum provincia Tranalpina secundum antiquos terminos et consuetudinis per praedecesores vayvodas passessos et tentos utrumque voyevodam, tam scilicet Stephanum Moldaviensis quam Vlad Transalpinum secundum privilegia Alexandri et Mirczae utriusque partis voyevodarum concordamus. v. I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare,* II, p. 334-335.

[3] Gh. Brătianu, *Recherches sur Vicina et sur Cetatea Albă,* Bucureşti, 1935, p. 45; Dinu C. Giurescu, *Ţara Românească în secolele XIV-XV.* Bucureşti, 1973, p. 193.

[4] C. Cihodaru, *Românii dintre Dunăre şi Marea Neagră în sec. X-XIII,* în „Analele Univ. «Al. I. Cuza» Iaşi", (istorie) XXIII (1977), p. 76-78. Idem, *Observaţii în legătură cu porturile de pe cursul inferior al Dunării în sec. XI-XIV,* în „Cercetări istorice", IX-X (1978-1979), p. 297.

[5] M. Alexandrescu-Dersca, *L'expedition d'Umur Beg d'Aydin aux bouches du Danube (1337-1338),* în „Studia et Acta Orientalia" 1959, 2, p. 2-23.

[6] *Călători străini despre ţările române,* p. 416-417.

în regiunea situată la nord de gurile Dunării, regiune care va căpăta de aici înainte un nume nou, derivat de la acela al domnilor munteni.[7]

În actele redactate în anii 1360-1361, la Chilia încă nu se ştia nimic despre stăpînirea domnilor din Ţara Românească în aceste părţi.[8] Se vorbeşte în ele, în schimb, de un *Territorium Pendavoni*,[9] stăpînit de genovezii de aici în nordul Dobrogei şi de şefi tătari, *domini* ai Iavariei,[10] din care unul este *censarius,* adică „vameş”, la Chilia.[11]

Cu doi ani mai tîrziu, după redactarea acestor acte a avut loc lupta de la Sinie Vody între lituanieni şi oştile hanului Hoardei de Aur. După această înfrîngere, unii hani mărunţi cu supuşii lor au fost constrânşi să părăsească regiunea dintre gurile Nistrului şi ale Niprului, fiind împinşi spre răsărit, către Crimeea şi Stepa Nogaică, iar alţii conduşi de un şef „Demetrius” spre gurile Dunării şi nordul Dobrogei. Ei întăreau aici triburile tătare aşezate în perioada anterioară.

În anul 1368, regele Ludovic de Anjou acorda scutiri de taxe vamale negustorilor din oraşele aflate în ţara acestui *Demetrius, princeps Tartarorum.*[12] Înseamnă că la data arătată stăpînirea tătărească în regiunea din nordul gurilor Dunării cu oraşele Chilia, Licostomo şi Cetatea Albă continua. Se mal poate adăuga că în anul 1359, cînd a luat fiinţă Mitropolia Ţării Româneşti, oraşul Vicina din nordul Dobrogei se afla la hotarul acestei ţări şi nu în cuprinsul ei.[13]

Informaţia documentară existentă nu ne dă posibilitatea de a înfăţişa în amănunt întinderea stăpînirii Ţării Româneşti spre gurile Dunării şi nici pînă unde mergea aceea a lui Dobrotici, despotul de la Cavarna în direcţia arătată. După cum s-a arătat, Ibn Batuta punea graniţa stăpînirii tătăreşti în Dobrogea mai la sud de Babadag. Unii din istoricii noştri mai tineri presupun că limita nordică a teritoriului stăpînit de Dobrotici nu depăşea spre nord, în regiunea dintre Dunăre şi Marea Neagră, actuala graniţă dintre România şi Bulgaria.[14] Se pare, totuşi, că începînd de prin anii 1370 configuraţia teritorială a Dobrogei sub raport politic s-a modificat. La data de mai sus, între despotul arătat şi genovezii din coloniile pontice şi de la gurile Dunării a izbucnit un război de lungă durată. Se prea poate ca în această vreme Dobrotici să-şi fi întins stăpînirea spre gurile Dunării. De asemenea, este posibil ca în acest conflict să fi intervenit şi domnul Ţării Româneşti, Vladislav I, iar populaţia locală să i se fi supus lui în urma unei intervenţii paşnice. Aşa s-ar fi petrecut lucrurile după o ipoteză recent formulată.[15] Datele prin care s-ar putea susţine sau respinge lipsesc.

Coloniile genoveze au fost constrînse, în acelaşi timp, să poarte un război de durată şi împotriva Veneţiei şi a tătarilor pentru stăpînirea portului Soldaia (Sudak). Se pot pune întrebări în privinţa modului cum au evoluat relaţiile dintre domnii din Moldova şi Ţara Românească, pe de o

---

[7] Aşa de pildă, D. Onciul, *Mircea cel Bătrîn. Cuvîntare comemorativă la cinci sute de ani de la moartea lui,* în D. Onciul, *Scrieri istorice,* vol. II, ed. A. Sacerdoţeanu, Bucureşti, 1968, p. 245 şi urm.; „Posesiunea spre părţile tătăreşti era o stăpînire mai veche” decît domnia lui Mircea cel Bătrîn. Ea cuprinde părţile eliberate în anul 1345-1346 de sub stăpînirea tătărească. Ar fi aparţinut regilor Ungariei prin 1358, dar după această dată au fost cedate ca feudă domnilor din Ţara Românească. Regiunea aceasta mergea de la Ialomiţa spre răsărit pînă la Marea Neagră şi spre Cetatea Albă; Dinu C. Giurescu, *Ţara Românească în sec. XIV-XV,* Bucureşti, 1973, p. 193, admite că în anii 1324-1328, poate în urma unor lupte cu tătarii, Basarab I şi-ar fi întins stăpînirea pînă spre Chilia, de-a lungul Dunării maritime. Chilia nu ar fi fost ocupată decît în anul 1403. v. şi C. Cihodaru, *Observaţii cu privire la formarea statului feudal Moldova,* în „Anuarul Institutului de istorie «A. D. Xenopol» Iaşi”, XVII (1380), p. 129. Admite că în 1345, tătarii ar fi fost împinşi spre răsărit din sudul Moldovei, dar că s-ar fi menţinut în continuare în stepa Bugeacului.

[8] Geo Pistarino, *op. cit.,* passim.

[9] De la expresia greacă *Penta vunioi* „Cinci dealuri”, turc. *Beş tepé,* adică regiunea din jurul oraşului Mahmudia. *Ibidem,* p. 33.

[10] Iavaria înseamnă Iberia, adică ţinutul locuit de iberi(alani) aduşi aici la gurile Dunării de hanul Nogai. Pentru Ivaria sau Auria, *Ibidem,* p. 9, 15.

[11] Geo Pistarino, *op. cit.,* p. 23.

[12] DRH, D, I, p. 90.

[13] *Hurmuzaki,* XIV-1, p. 2.

[14] Anca Ghiaţă, *Aspecte ale organizării politice în Dobrogea medievală în sec. XIII-XIV,* în „Revista de istorie” XXXIV (1981), nr. 10, p. 1880.

[15] Anca Ghiaţă, *op. cit.,* p. 1879-1880. De asemenea, O. Iliescu, *Contribuţii numismatice la localizarea Chiliei bizantine,* în SCIV, XXIX (1978), nr. 2, p. 211, crede că Vicina a fost ocupată de ostaşii domnului din Ţara Românească înainte de 1372, iar Licostomo între 1394-1403.

parte, şi tătarii de la gurile Dunării, pe de alta, precum şi asupra atitudinii pe care cei dintăi au adoptat-o față de coloniile genoveze. Se cunoaşte doar că la capătul acestui lung război, în anul 1386, stăpînirea tătarilor la gurile Dunării fusese suprimată, dar există motive pentru a admite că în acelaşi timp coloniile genoveze de la gurile Dunării au intrat sub protecția domnilor români. Se pare că în timpul conflictului arătat, administrația genoveză de la Chilia a încetat şi s-a retras la Licostomo, spre vărsarea Dunării în mare. Acolo mai sînt menționați dregători genovezi, civili şi militari, prin anii 1398[16] şi 1403.[17] La datele de mai sus, oraşele genoveze, Vicina şi Chilia de pe cursul inferior al Dunării trecuseră deja sub altă stăpînire. Există siguranță încă în acest timp moldovenii au pus stăpînire pe Cetatea Albă, iar Chilia şi Vicina împreună cu partea de nord a Dobrogei au fost anexate la Țara Românească. Stăpînirea unui domn, Costea, peste o țară valahă din nordul gurilor Dunării, la Chilia, înaintea lui Mircea cel Bătrîn nu se poate susține. Cel luat în considerație în această privință, a fost doar asociatul la domnie a lui Petru I din Moldova.

Unii istorici au emis ipoteza că Mircea cel Bătrîn ar fi moştenit aceste „părți tătăreşti" împreună cu Chilia de la despotul dobrogean, Dobrotici.[18] Această presupunere a fost însă respinsă ca neîntemeiată,[19] căci *Castrum Aquile,* unde ar fi fost închis în anul 1366 de către Dobrotici, cavalerul Anton Visconti, însoțitor al lui Amedeu de Savoia, contele Verde, care venise să asedieze Varna pentru a salva de acolo pe ruda sa, împăratul bizantin Ioan al V-lea Paleologul, nu se poate confunda cu Chilia. El este oraşul Anchialos, situat mai la sud de Varna.

P. P. Panaitescu, a observat însă că expresia „părțile tătăreşti" apare în titlul lui Mircea cel Bătrîn abia în anul 1389. Deci stăpînirea sa asupra acestei regiuni nu s-a putut întinde înainte de anii 1387-1388.[20] Ipoteza pusă în circulație de el, potrivit căreia ținutul în cauză ar fi aparținut pînă la acea dată lui Dobrotici şi ar fi fost alipit la Țara Românească după moartea sa sau a urmaşului său, Ivanco, nu se confirmă însă. În realitate, el a fost luat de la tătari în timpul războiului acestora cu genovezii pentru Sudak înainte de anul 1386, în urma unei înțelegeri cu domnul moldovean Petru I, căruia i-a revenit atunci Cetatea Albă cu hinterlandul ei. Prin expresia „părțile tătăreşti" sau „părțile dinspre tătari" din titlul lui Mircea trebuie să se înțeleagă partea de nord a Dobrogei, începînd de la o linie care trecea pe la sud de Babadag, cuprinzînd şi Chilia insulară, cu tot hinterlandul ei din nordul Dunării. În felul acesta a dispărut stăpînirea tătărască, din nordul gurilor Dunării. Faptul acesta s-a datorat unei acțiuni conjugate întreprinsă de Mircea cel Bătrân şi de Petru I din Moldova.

O examinare mai aprofundată a sumarelor date existente în izvoare cu privire la Chilia în primele decenii ale secolului al XV-lea pentru a se stabili sub stăpînirea cărei țări se afla ea atunci, se impune să fie trecută pe planul prim al acestei discuții. În primul rînd se observă că oraşul în cauză nu figurează în privilegiul comercial acordat de Alexandru cel Bun negustorilor din Liov în anul 1408.[21] Nu figurează, probabil, din aceleaşi rațiuni, nici la reînnoirile ce i s-au făcut de urmaşii lui Alexandru[22] pînă la Petru al II-lea, cînd oraşul a fost cedat de acest domn lui Iancu de Hunedoara.[23] Pentru prima oară Chilia apare ca un oraş aparținînd Moldovei în tratatul încheiat la Lubovla (Lublau) în anul 1412 între regele polon Vladislav Iagello şi Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei.[24] Textul actului încheiat între cei doi suverani este destul de clar şi nu are nevoie de nici o răstălmăcire. Chilia apare ca un oraş stăpînit de moldoveni şi în alte documente din anii următori. În 1415, Chilia (Kiryla), ca şi Cetatea Albă (Belgrad), trimitea delegați la Conciliul de la

---

16 Ştefan Andreescu, *Acte medievale ddn arhive străine,* în „Studii de istorie" XXXIV (1981), nr. 9, p. 1733.

17 N. Iorga, *Chilia şi Cetatea Albă,* p. 52-53. Aici se face însă confuzie între Chilia şi Licostomo, care pare, în adevăr să fi păstrat o administrație proprie pînă prin anul 1403. Pentru retragerea administrației genoveze de la Chilia la Licostomo încă din anul 1373. v. Victor Eskenasy, *Din istoria litoralului vest-pontic. Dobrotici şi relațiile sale cu Genova,* în „Revista de istorie", XXXIV (1981), nr. 11, p. 2051.

18 P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn,* p. 207-208, 297-305.

19 Octavian Iliescu, *Localizarea vechiului Licostomo,* în „Studii" XXV (1972), 3, p. 455.

20 P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn,* p. 209. v. şi Ernest Oberländer şi Irina Oberländer, *Contribuții la studiul emisiunilor monetare şi al formațiunilor politice din zona gurilor Dunării în secolele XIII-XIV,* în SCIV, XXII (1981), nr. 1, p. 96.

21 Mihail Costăchescu, *Doc. mold.,* II, p. 630-636.

22 *Ibidem,* p. 667-674.

23 *Cronicile slavo-române,* ed. cit., p. 44, 48.

24 *Hurmuzaki,* 1-2, p. 486.

Constanța (Baden).[25] În anul 1435, Chilia cu vămile şi cu lacurile din apropierea sa, constituia, împreună cu alte oraşe şi teritorii din țară, un apanaj creat de Iliaş, domnul de atunci al Moldovei, pentru fratele său Ştefan.[26] La 25 noiembrie 1440, acesta, domn la rîndul său, dăruia mănăstirii Moldovița două măji de peşte de la Chilia şi trei cîntare de icre negre, interzicînd pîrcălabilor săi de acolo să ia vamă călugărilor.[27] O singură informație a fost interpretată în favoarea tezei că acest oraş ar fi aparținut Țării Româneşti în prima jumătate a secolului al XV-lea şi anume cea dată de istoricul bizantin Sphrantzes, cu privire la călătoria de întoarcere de la Buda a împăratului Ioan al VIII-lea Paleologul în anul 1424. Autorul în cauză arată că suveranul bizantin s-a întors prin Țara Românească (Μεγάλη Βλαχία) la Chilia, unde îl aşteptau corăbiile trimise aici de la Constantinopol ca să-l ducă acasă.[28] Sphrantzes nu arată că oraşul Chilia era în Țara Românească, ci numai că de acolo urma să se îmbarce Ioan pentru a pleca spre Constantinopol.

Ținuturile din jurul oraşelor Chilia şi Cetatea Albă se întindeau peste stepa Bugeacului şi nu dispuneau de o populație sedentară. Erau locuite mai ales de păstori nomazi, tătari, cumani şi alani care, odată cu trecerea regiunii sub stăpînirea românească, s-au retras în mare parte spre răsărit. Din această cauză regiunea din nordul oraşelor amintite era numită în tratatul de la Lubovla, „campi deserti", locuri pustii.[29] Se înțelege de la sine că regiunea arătată prezenta prea puțin interes pentru boierimea moldoveană din acea vreme. Nici în vremea lui Alexandru cel Bun şi nici mai tîrziu, domnii nu au făcut danii boierilor în aceste părți. Economia ținuturilor în cauză prezenta interes pentru ei prin veniturile pe care le aducea din vămi şi din exploatarea pescăriilor de la întinsele lacuri din nordul gurilor Dunării. În ceea ce priveşte porturile, Cetatea Albă deservea Moldova şi pe negustorii poloni sau transilvăneni care veneau aici, Chilia mijlocea comerțul populației clin nordul Dobrogei şi mai puțin pe al Moldovei şi Țării Româneşti. Aceasta depindea de Brăila, port pînă la care puteau ajunge corăbiile maritime, preferat, pe de altă parte, şi de negustorii transilvăneni, ca unul care era mai aproape de hotarele lor şi legat de ei prin drumuri cu mai puține dificultăți. Prin Chilia se putea însă bloca accesul corăbiilor la Brăila.

Data la care Chilia şi ținutul ei înconjurător a intrat sub stăpînirea Moldovei se poate stabili numai pe calea considerării evenimentelor care au avut loc pe teritoriul dobrogean începînd cu anul 1389, cînd nordul acestei provincii se găsea sub denumirea de „părțile tătăreşti" sub stăpînirea lui Mircea cel Bătrîn şi pînă la suprimarea ei definitivă după anul 1417. În fața ofensivei declanşate de oştile musulmane pe linia Dunării, prima parte a acestei stăpîniri a durat numai pînă în anul 1393, cînd Silistra şi o parte din Dobrogea au fost cucerite de turci. Partea de nord a acestei regiuni a mai rămas sub stăpînirea lui Mircea cel Bătrîn încă vreo cîțiva ani. Prin 1401, cînd întreprindea expediția pentru instalarea lui Alexandru cel Bun, el nu mai deținea decît teritoriile din nordul Dunării, împreună cu Chilia. Poziția acestora față de Țara Românească devenise cu totul excentrică, iar problema apărării acestui port dunărean în fața unor noi atacuri turceşti devenea aproape imposibil de rezolvat. În schimb, Moldova putea organiza cu mai multă uşurință respingerea unor atacuri turceşti asupra importantului port dunărean. De aceea, Mircea a preferat să trateze cu noul domn al Moldovei o rectificare a granițelor dintre cele două țări vecine şi să asocieze astfel şi pe Alexandru cel Bun la apărarea gurilor Dunării împotriva atacurilor otomane.

Mircea a reluat, prin anii 1406, stăpînirea asupra Dobrogei, dar Chilia a rămas în continuare a Moldovei. În tratatul încheiat mai înainte de către cei doi domni se prevedeau probabil abținerea pentru cel din Moldova de a crea dificultăți în calea legăturilor Brăilei cu Marea Neagră şi a aprovizionării ei cu mărfuri orientale.

---

[25] *Ibidem,* p. 497. În fruntea listei publicată aici s-a înregistrat titlul *Deputați civitatum,* ceea ce ne arată că nu este vorba de un nume de persoană Chirilă, ci de un nume de oraş şi oraşul acesta este din Moldova.

[26] M. Costăchescu, *Doc. mold.*, II, p. 856.

[27] DRH, A, I, p. 298, 371-372.

[28] O analiză mai amplă a pasajului în cauză la Al. Elian, *Moldova şi Bizanțul în secolul al XV-lea,* l. c., p. 125-126. Tezele cu privire la o stăpînire a Țării Româneşti la Chilia între anii 1403 şi 1420 susținute de P. P. Panaitescu în articolul *Legăturile moldo-polone în secolul al XV-lea şi problema Chiliei,* publicat în „Romanoslavica" III (1958), p. 101 şi urm. au fost combătute de Virgil Ciocîltan, *Chilia în primul sfert al veacului al XV-lea,* în „Revista de istorie" XXXIV (1981), nr. 11, p. 2091 şi urm.

[29] *Hurmuzaki*, 1-2, p. 486.

Noua delimitare teritorială dintre cele două ţări româneşti nu s-a mărginit numai la cedarea Chiliei şi a ţinutului dependent de ea Moldovei. Ea se va fi întins pe toată lungimea liniei de contact dintre cele două ţări pînă la Carpaţi. Documentele necesare, spre a stabili cu oarecare precizie traseul ei, lipsesc pentru primii ani de domnie ai lui Alexandru cel Bun şi nu putem spune dacă Milcovul şi cursul inferior al Şiretului formau în perioada anterioară graniţa dintre ele. Din alte acte emise ceva mai tîrziu de cancelaria domnului moldovean se poate vedea că hotarul mergea pe aceste rîuri din Carpaţi şi pînă la Dunăre.

Cronica lui Grigore Ureche pune ocuparea ţinutului Putna, deci a unui teritoriu situat la nord de Milcov, pe seama lui Ştefan cel Mare în anul 1482. Ipoteza aceasta a fost admisă de unii istorici, dar în urma constatării că sate de pe Milcov aparţineau Moldovei încă din vremea lui Alexandru cel Bun, ea a trebuit să fie părăsită. În realitate, lupta dintre cele două ţări care a izbucnit în anul 1470, nu s-a dat pentru stăpînirea unei regiuni din nordul Milcovului, ci pentru aceea a unui teritoriu cuprinzînd vreo 10-15 localităţi situate între vechiul curs al Siretului, numit de atunci încoace Sireţel şi noul curs al acestui rîu care s-a mutat atunci mai spre răsărit în vechea matcă a Bîrladului. Domnul Ţării Româneşti de atunci, Radu cel Frumos, a crezut că se poate folosi de acest capriciu al apelor, a construit în grabă o cetate de lemn şi pămînt numită Crăciuna, pe cursul nou al Siretului şi a anexat acest teritoriu la Ţara Românească.[30] În urma luptelor care au urmat s-a ajuns în anul 1482 la o înţelegere şi teritoriul în cauză a rămas al Moldovei. Acesta a fost singurul litigiu pentru hotare între cele două ţări.

Absenţa certurilor pentru hotare a fost evidenţiată îndeajuns de istoricii noştri din trecut. Referindu-se la ea, P. P. Panaitescu a scris: „Un fapt trebuie subliniat, graniţa dintre cele două state de aceeaşi limbă n-a variat din epoca aceasta (a lui Alexandru cel Bun), deci n-au fost rivalităţi teritoriale între ele, ea a rămas de la început stabilită la Milcov, Putna şi Siret şi aşa a rămas cinci veacuri pînă la unirea de la 1859. E un caz rar de stabilitate între două state vecine.[31]

2. Legăturile cu tătarii

În privinţa relaţiilor dintre Moldova lui Alexandru cel Bun cu tătarii, izvoarele vremii nu dau informaţii. Vechile letopiseţe moldoveneşti plasează invazii tătăreşti în Moldova, abia la cîţiva ani după moartea voievodului.[32] Această tăcere a izvoarelor este explicabilă, dacă ne gîndim că în timpul domniei lui între Moldova şi hanatul Hoardei de Aur nu mai existau graniţe comune, între cele două puteri se interpusese deja în perioada anterioară domniei lui Alexandru cel Bun stăpînirea statului lituanian. Încă din anul 1363, în urma înfrîngerii tătarilor la Sinije Vody, marele duce lituan, Olgierd, a pus stăpînire pe Chiev şi pe o mare parte din Ucraina. În anii care au urmat, el a înfrînt trei căpetenii tătăreşti, anume Kociubei, Kadlubek şi Dimitrie.[33] Istoricul polon Dlugosz nu dă data precisă cînd s-a întîmplat acest eveniment.[34] Pe Dimitrie, aşa cum s-a văzut, îl menţionează un act

---

[30] N. Iorga, *Dezvoltarea hotarului Ţării Româneşti şi al Moldovei*, în *Istoria Românilor în chipuri şi icoane*, Bucureşti, f. a. p. 132 şi urm.; Idem, *Istoria Românilor* III, p. 297; P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, p. 223 şi urm.; Idem, *Legăturile moldo-polone în secolul al XV-lea şi problema Chiliei*, în „*Romanoslavica*”, III (1958), p. 95 şi urm.; Şerban Papacostea, *Kilia et la politique orientale de Sigismond de Luxembourg*, în „*Revue Roumaine d'Histoire*” XV (1976) 3, p. 421 şi urm.; Const. C. Giurescu şi Dinu Giurescu, *Ist. Rom*., II, p. 91. Constantin C. Giurescu, *Principatele române la începutul secolului al XlX-lea*, Bucureşti, 1957, p. 51; C. Constantinescu-Mirceşti şi Ioan Dragomirescu, *Contribuţii cu privire la cunoaşterea hotarului dintre Moldova şi Ţara Românească de la întemeierea principatelor pînă la Unire*, în „*Studii şi articole de istorie"*, VI (1964), p. 61 şi urm. Despre Cetatea Crăciuna, v. C. Cihodaru, *Note despre cetatea Crăciuna*, în „*Studii şi cercetări şt.*” (istorie) XIV (1963) f. I, p. 99 şi urm.; Lucian Chiţescu, *Cu privire la localizarea cetăţii Crăciuna*, în *SCIV*, XVIII (1967), p. 351 şi urm.

[31] P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, II, p. 224.

[32] *Cronicile slavo-române*, ed. cit., p. 6, 15 (1439-1440).

[33] Numele primilor doi s-au păstrat în toponimie: S-a numit Kociubei un port de pe ţărmul Mării Negre, acolo unde în prezent este oraşul Odessa. Kadlubeg aminteşte de lacul Cătlăbuga situat în apropiere de gurile Dunării. Pentru această luptă, v. Olgierd Górka, *Zagadnienie Czernomorskie w politice polskiego sredniowiecza*, I, (1350-1450) (*Problema Mării Negre în politica polonă medievală*), în „*Przegled Historyczny*” X, p. 29-30.

[34] St. Sarnicki, *Annales polonici* în Dlugosz, *Historiae polonicae libri XIII*, Leipzig, 1711, p. 1134.

dat în 1368 de regele maghiar, Ludovic de Anjou.[35] Victoria asupra tătarilor de pe ţărmul Mării Negre a putut fi obţinută de Olgierd, dar tot aşa de bine şi de urmaşul său la conducerea statului lituanian, Vitold.

Este cu mult mai probabil că lituanienii au atins ţărmul Mării Negre în acelaşi timp cu muntenii şi moldovenii, adică prin anii 1387-1388, în timpul războiului dintre genovezi şi tătari pentru Sudak.

În orice caz în 1397, cînd patriarhul din Constantinopol se adresa lui Vladislav Iagello cu titlul de „rege al Poloniei... al Litvorusiei şi al Ţărmului Mării" (Παραθαλασσία) statul polono-lituanian atinsese în expansiunea sa spre sud-est în regiunea dintre gura Niprului şi a Nistrului, malul Mării Negre.[36] Despre o stăpînire litvană la Cetatea Albă, admisă de unii istorici, nici nu poate fi vorba.[37] Teritoriile stăpînite de tătari între gurile Dunării şi ale Niprului au fost luate în stăpînire de munteni, moldoveni şi lituanieni în urma colaborării lor cu genovezii la supunerea măruntelor hanate tătăreşti din aceste părţi. Pe ţărmul Mării Negre, lituanienii au întemeiat portul Kociubei, actuala Odessa, port care servea mai ales pentru exportul grînelor din Ucraina. S-a păstrat la Dlugosz informaţia că în anul 1415, în acelaşi timp cu domnul Moldovei, venit acolo pentru depunerea jurămîntului vasalic, au sosit la Sniatyn, în Pocuţia, şi solii împăratului bizantin şi ai patriarhului, cu scrisori, cerînd ca în urma strîmtorării ce suferă din partea turcilor să le trimită grîne pentru aprovizionarea locuitorilor din Constantinopol. Regele Vladislav Iagello le-a satisfăcut cererea şi le-a expediat cu corăbiile sale pe Marea Neagră, prin portul Kociubei,[38] cele cerute. Pe aici se exportau, probabil, mai mult grîne şi vite sau produse ale acestora, din Ucraina sudică, deoarece negustorii din Liov şi cei din Kameniţa, care doreau să cumpere mărfuri orientale, nu-l foloseau şi veneau pentru aceasta pe un drum mai scurt la Cetatea Albă sau la Brăila.

Pe ţărmul mării la răsărit de Nistru, deci pe pămînt lituanian, a văzut, în anul 1420, călătorul francez Guillebert de Lannoy, pe castelanul Ghedigold, supraveghind construirea unei cetăţi. El adusese în acest scop un mare număr de lucrători şi de care încărcate cu lemn şi cu piatră.[39] Nu e vorba de repararea Cetăţii Albe, de care erau obligaţi să se îngrijească moldovenii şi nu Ghedigold, ci de „construirea unei cetăţui noi," „pe marginea rîului" care înseamnă malul răsăritean al acestuia, stăpînit de lituanieni.[40]

În monografia sa, consacrată lui Mircea cel Bătrîn, P. P. Panaitescu credea că în anul 1401, cu învoirea lui Alexandru şi a domnului din Ţara Românească vecină, o ceată de tătari din cei refugiaţi în 1399, după lupta de la Vorskla, împreună cu hanul Toktamiş, pe pămînt lituanian ar fi trecut pe teritoriul Moldovei şi al Ţării Româneşti în Imperiul Otoman, unde s-au pus la dispoziţia sultanului Baiazid.[41] Informaţia aceasta este dată de istoricul bizantin Chakokondilas care nu arăta data cînd s-a produs această trecere.[42]

Datarea propusă de Panaitescu nu poate fi admisă, întrucît alte izvoare orientale pun trecerea acestor tătari în Peninsula Balcanică (Rum) în anul 1395, imediat după a doua înfrîngere a hanului Hoardei de Aur, Toktamiş de oştile lui Timur Lenk la Tarku.[43]

Cu această ocazie, o parte din cei care s-au salvat de pe cîmpul de luptă s-au retras sub conducerea noianului Aktav spre apus. Suferind o nouă înfrîngere în anul 1395 pe cursul inferior al Niprului, ei s-au îndreptat spre apus, au intrat în Moldova şi după ce au traversat Bugeacul au pătruns în Ţara Românească, unde Mircea, „de voie, de nevoie," s-a văzut silit să-i primească. Aktav nu avea intenţia să se stabilească definitiv aici. În urma tratativelor purtate de el cu sultanul Baiazid, acesta i-a permis să treacă cu oamenii săi pe teritoriul Imperiului Otoman. Această strămutare la sud de Dunăre ar fi avut loc, probabil, prin anul 1398. Temîndu-se de provocarea unor

---

35 Vezi mai sus, p. 229.

36 Hurmuzaki, XIV-1, p. 27.

37 Olgierd Górka, *Zagadnenie*…, p. 37; P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, p. 327; C. Racoviţă, o.c, p. 317.

38 Dlugosz, o.c, p. 367.

39 *Călători străini despre ţările române*, I, 50.

40 Autorii culegerii bănuiesc că este vorba de un adaus făcut mai tîrziu de călătorul în cauză.

41 P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, p. 287 şi urm.

42 Laonic Chalkokondyles, *Expuneri istorice*, ed. V. Grecu Bucureşti, 1958, p. 75.

43 B. D. Grecov şi A. I. Iacubovschi, *Hoarda de Aur*, p. 34-341, 342.

tulburări pe teritoriul imperiului său, Baiazid a pus să ucidă pe căpeteniile lor. Supuşi complet voinţei sale, aceşti tătari s-au înrolat în oştirea lui şi au participat în 1402 la lupta de la Ankara.[44] Unii din ei fuseseră colonizaţi prin preajma Adrianopolului, iar alţii în Dobrogea de sud, unde urmaşii lor se mai întîlnesc sub denumirea de ciutaci.[45]

Stăpînirea ţărmului Mării Negre dintre gura Nistrului şi a Niprului de către polono-lituanieni a fost de scurtă durată. După moartea lui Vladislav Iagello, atunci cînd au revenit şi în Crimeea, tătarii au reocupat aceste regiuni şi au devenit cei mai incomozi vecini ai Moldovei.

3. Legăturile cu statul polono-lituanian şi cu Ungaria pînă la 1412

În urma înţelegerii încheiate în anul 1402, relaţiile dintre Moldova şi statul polono-lituanian au devenit paşnice. Cel din urmă avea acum nevoie de linişte la graniţele sale sudice, căci tocmai acum se angajase într-un greu război împotriva Ordinului Teutonic, război care determinase pe regele polon Vladislav Iagello să-şi schimbe atitudinea faţă de Alexandru, după mai multe încercări neizbutite de a-l înlătura. Războiul acesta a durat pînă în anul 1404 şi în toţi aceşti trei ani, Polonia avea nevoie de linişte la graniţele sale sudice nu numai din partea Moldovei, ci şi a Ungariei, care era aliata şi susţinătoarea Ordinului Teutonic. În anul 1401, regele maghiar Sigismund de Luxemburg nu putuse, însă, interveni în conflictul dintre poloni şi teutoni din cauza luptelor interne şi a anarhiei nobiliare din ţara sa. Tensiunea dintre rege şi nobilime atinsese acum punctul culminant şi cel dintîi fusese arestat şi ţinut în închisoare timp de cîteva luni în anul arătat. Neînţelegîndu-se asupra persoanei care urma să-i ia locul, nobilii l-au eliberat şi l-au pus din nou în fruntea statului. Aceasta nu însemna nicidecum normalizarea relaţiilor dintre el şi nobilimea maghiară, ci numai o amînare a luptei, pînă la găsirea unui candidat care să-l înlocuiască pe tronul Ungariei. În această luptă surdă dintre cele două tabere rivale, un rol deosebit jucau tendinţele centrifuge ale unei nobilimi eterogene din punct de vedere etnic şi dorinţa de a supune puterea centrală autorităţii ei, precum şi năzuinţele popoarelor care intrau în compunerea acestui stat multinaţional, spre o viaţă politică proprie şi spre o lărgire a autonomiei teritoriilor locuite de ele.

În anul 1403, magnaţii regatului, nemulţumiţi de modul cum Sigismund respecta înţelegerea încheiată cu ocazia eliberării sale, s-au răzvrătit şi, în urma unui jurămînt depus la mormîntul regelui Ladislau cel Sfînt în catedrala episcopiei catolice de la Oradea, au pus mîna pe arme. Candidatul lor la tronul Ungariei, sprijinit de curia papală şi de alte puteri din afară, a fost Ladislau de Neapole, înrudit cu angevinii din Ungaria.

La această răscoală au participat şi voievozii de pe atunci ai Transilvaniei, urmărind lărgirea autonomiei de care se bucura provincia pusă sub conducerea lor, ca şi puternicul magnat maramureşean Balc, urmaşul lui Dragoş cel considerat drept fondatorul statului feudal moldovenesc. În amintirea acestuia era vie încă vechea autonomie a Maramureşului.

---

[44] A. Decei, *Établissement de Aktav de la Horda d'Or dans l'Empire Ottoman de Yldirim Baiazid*, în *A. Zeki Velidi Togan Armagani*, Istambul, 1950-1955; Marcel D. Popa, *Aspecte* ale politicii internaţionale a Ţării Româneşti şi a Moldovei în timpul lui Mircea cel Bătrîn şi Alexandru cel Bun, în „Revista de istorie” XXXI (1978), nr. 2, p. 255 şi urm.

[45] V. Mustafa A. Mehmet, *Aspecte din istoria Dobrogei sub dominaţia otomană în veacurile XIV-XVIII* (*Mărturii ale călătorului Evlia Celebi*), în „Studii” XVIII (1965) nr. 5, p. 1097- 1156.

Între rebeli şi partizanii regelui s-au dat lupte înverşunate, însoțite de devastări de sate şi de distrugeri de bunuri, menționate în diplomele regale din anii 1406-1408.[46] Pregătindu-se pentru această răscoală, Drag, fost voievod al Maramureşului, fratele lui Balc, a luat cu forța caii vecinilor săi, dar el a murit înainte de declanşarea ostilităților.[47]

În această luptă pentru accentuarea fărâmițării feudale în Ungaria, un rol deosebit de important a jucat şi domnul din Moldova. Actele nu menționează sprijinul dat de el voievozilor Transilvaniei, dar prezența ostaşilor moldoveni pe teritoriul Maramureşului este evidentă. Nemulțumit că regele nu recunoştea existența țării sale ca stat independent şi că o considera ca o provincie a coroanei maghiare, Alexandru a trimis un corp de oaste în Maramureş pentru a-l sprijini pe Balc. Cu această ocazie, oştenii domnului moldovean au pustiit multe sate, printre care se numărau şi satele Apşa de Sus, de - Mijloc şi de Jos,[48] care aparținuseră familiei dragoşizilor şi fuseseră dăruite de rege unor credincioşi ai săi după izbucnirea răscoalei.

Pentru a-l determina pe Alexandru să nu mai susțină pe rebeli, Sigismund a trimis în Moldova pe Theodor Koriatovici, fost mare cneaz al Podoliei, refugiat pe teritoriul Ungariei în urma înfrîngerii sale, în anul 1394, de oştile lui Vitold marele duce al Lituaniei şi răsplătit acolo pentru credința sa față de rege cu întinse domenii. Theodor a fost unul dintre principalii sprijinitori ai lui Sigismund de Luxemburg în timpul răscoalei clin 1403. La 1 august 1403, solul regelui maghiar, se afla, aşa cum arată un document cu această dată, la Suceava.[49] Conținutul discuțiilor sale cu domnul moldovean rămîne necunoscut, dar se poate bănui că regele cerea domnului moldovean să nu mai sprijine pe rebelii din Transilvania şi Maramureş.[50]

În vara anului 1404, Polonia şi Lituania puseseră capăt războiului purtat cu Ordinul Teutonic prin încheierea păcii de la Raczanž, la 23 mai. Imediat după acest eveniment, regele Vladislav a venit în Podolia pentru a lua unele măsuri în vederea îmbunătățirii administrației în această provincie. Aici, la Kamenița a venit şi Alexandru la sfîrşitul lunii iulie, însoțit de o suită numeroasă, alcătuită din principalii săi sfetnici şi în ziua de 1 august a depus solemn jurămîntul vasalic față de rege. Actul încheiat cu această ocazie este un tratat de alianță al celor două țări îndreptat împotriva duşmanilor comuni.[51]

Încă din septembrie al trecutului an 1403, Alexandru mijlocise încheierea unei alianțe între Mircea cel Bătrîn şi regele Poloniei. În aşteptarea rezultatului răscoalei din Ungaria, domnul muntean căuta pe această cale să-şi acopere spatele în timpul acțiunilor pe care urma să le întreprindă în soluționarea crizei politice din Imperiul Otoman.[52]

Cu ocazia încheierii păcii de la Raczanž s-a procedat şi la o nouă delimitare a teritoriilor supuse direct stăpînirii regelui polon de cele rămase sub administrația lui Vitold. În urma acestei înțelegeri, Podolia era desprinsă de Lituania şi declarată patrimoniu al coroanei polone. În felul acesta, granița comună dintre Polonia şi Moldova se lărgea considerabil. În tratatul din anul 1404 nu se prevedea o limitare a ajutorului militar ce urma să-l acorde Moldova Poloniei şi nici invers, numai la anumite fronturi de luptă. Alexandru nu înțelegea să-şi mărginească sprijinul militar numai la statul polon propriu-zis, ci avea în vedere uniunea polono-lituană în întregime. Astfel, numai la doi ani de la încheierea păcii amintite, Alexandru a trimis un corp de ostaşi moldoveni ca să participe la luptele purtate de marele duce Vitold împotriva moscoviților.[53] În acelaşi timp, regele polon şi domnul din Moldova s-au înțeles să ia apărarea regelui ceh, Vaclav, amenințat cu izgonirea din Boemia de fratele său, Sigismund de Luxemburg.

La data de 6 octombrie 1407, Alexandru s-a deplasat la Liov, unde a repetat jurămîntul vasalic față de regele polon. Faptul acesta trebuie să fie pus în legătură cu tulburările provocate de veşnic

[46] I. Mihali, *Diplome maramureşene*, Sighet, 1900, p. 143, 147, 160.
[47] *Hurmuzaki*, 1-2, p. 446.
[48] I. Mihali, o.c, p. 143, 147; DRH, D, I, p. 179-181.
[49] DRH, A, I, p. 26-27.
[50] Asupra participării Transilvaniei la răscoală, v. Konrad Gundisch, *Siebenburgen und der Aujruhr von 1403 gegen Sigismund von Luxemburg*, în „Revue Roumaine d'Histoire", XV (1976) 3, p. 400 şi urm.
[51] M. Costăchescu, *Doc. mold.* II, p. 625-626.
[52] *Hurmuzaki*, 1-2, p. 824.
[53] *Monumenta Medii Aevi Historica Poloniae Res Gestas Illustrantia*, VI (Codex Vitoldi), p. 136.

nemulțumitul Swidrifaillo. După încheierea păcii de la Raczanž, el a revenit în țară și a fost reprimit în rîndurile cnejilor lituanieni, dar ambițiile sale nu au obținut prin aceasta satisfacția dorită de el. De aceea, atunci cînd locuitorii din Smolensk s-au răzvrătit și din cauza lor Vitold a fost nevoit să se angajeze, încă din anul 1406, într-un război cu marele cneaz al Moscovei, Swidrigaillo a fugit la acesta. El avea strînse legături cu cnejii ruşi ortodocşi şi plănuia ca, sprijinit de aceştia, să desfacă statul lituanian de Polonia şi să-i redea independența. Legături strînse existau şi între Alexandru şi aceiaşi cneji ruşi. Regele polon se temea ca nu cumva Alexandru să treacă şi el în tabăra acestor duşmani ai uniunii polono-litvane şi pentru a se asigura că el va păstra neştirbită alianța sa cu Polonia, i-a cerut să-şi manifeste fățiş fidelitatea prin repetarea jurămîntului vasalic.

În timpul şederii sale la Liov, în acele zile de pe la începutul lunii octombrie 1407, negustorii de acolo i-au cerut acordarea unor privilegii în legătură cu activitatea comercială desfăşurată de ei în Moldova şi a unui tarif vamal convenabil. Tratativele au continuat şi exact la un an după vizita sa la Liov, Alexandru le satisfăcea cererile. Domnul muntean, Mircea, acordase deja aceloraşi negustori condiții favorabile pentru negoțul lor în țara sa.

În octombrie 1408, în vremea cînd Alexandru satisfăcea cererile negustorilor lioveni, Sigismund de Luxemburg, preocupat mai mult de întinderea stăpînirii sale în colțul nord-vest-balcanic, în dauna Veneției, invita această puternică republică italiană la o coaliție antiotomană. Sigismund îi cerea corăbii pentru a transporta trupele sale de la Licostomo (Vîlcov) pînă la Galipole, pe care urma să-l ocupe pentru a tăia legătura între turcii din Asia şi cei din Europa. Despre Alexandru nu pomenea însă nimic.

Repetarea jurămîntului vasalic de către Alexandru la Liov, în toamna anului 1407, a putut fi cerută de regele polon şi din cauza neînțelegerilor sale cu Ordinul Teutonic, neînțelegeri care se accentuau pe măsura trecerii timpului. În anul 1409 ostilitățile dintre cele două tabere au fost reluate şi Alexandru, ca un aliat fidel, a trimis suzeranului său un detaşament de ostaşi în ajutor. Prezența oştenilor moldoveni pe Vistula a fost semnalată încă din acest timp. În vara anului următor, 1410, Vladislav a adunat o numeroasă şi puternică oştire compusă din poloni, lituanieni, ruşi, boemi, silezieni şi moldoveni, cu care s-a îndreptat spre granițele teutone. S-a presupus că moldovenii care participau acum la războiul polono-teutonic erau cei menționați încă din anul 1409, rămaşi peste iarnă în Polonia. Lupta dintre cele două tabere s-a terminat cu un adevărat dezastru pentru teutoni. Pe cîmpul de luptă de la Grünwald a murit însuşi marele magistru, conducătorul Ordinului Teutonic. După victorie, oştile aliate au asediat cetatea Malborg, capitala teutonică.

Prezența ostaşilor moldoveni pe cîmpul de luptă de la Grünwald a fost negată de unii istorici care s-au ocupat de acest eveniment.[54] Atitudinea lor a fost provocată de faptul că istoricul polon, Jan Dlugosz nu-i menționează printre aliații care au venit atunci în ajutorul polono-lituanienilor. S-a arătat însă că acest autor folosea un izvor duşmănos moldovenilor[55] şi numai datorită lipsei sale de obiectivitate nu-i înscrie printre participanți. În schimb, cronicarii prusieni şi alte izvoare arată în mod expres prezența trupelor moldoveneşti în această celebră bătălie.[56]

---

[54] În această privință v. Z. Spieralski, *W sprawie udzialu Moldavian w bitwe pod Grünwaldem* (*Cu privire la participarea moldovenilor la lupta de la Grünwald*), în „Zapiski historyczny", XXIX (1969); P. P. Panaitescu, *Lupta comună a Moldovei şi Poloniei împotriva Cavalerilor Teutoni*, în „Romanoslavica", IV (1960), p. 228-229; C. Racoviță, o. c., p. 286; N. Iorga, în *Polonais et Roumains. Relations politiques et culturelles*, Bucureşti, 1921. p. 9, o acceptă. Mai tîrziu în *Ist. Rom*., III, p. 327 o neagă.

[55] E vorba de *Chronicon conflictus* care trece în mod intenționat sub tăcere participarea moldovenilor la această luptă, v. St. O. Kuczinski, *Spor o Grünwald. Razprawy Polemiczne* (*Controverse asupra Grünwaldului*), Varşovia, 1972, p. 30 şi *Moldoviane pod Grünwaldem*, în „Zapiski historyczny" XXXII (1967).

[56] *Scriptores Rerum Prusicarum*, III, p. 314; IV, p. 57. Pentru alte izvoare şi în general despre participarea moldovenilor la luptă v. St. D. Kuczinski, *Wielha Woina z Zakonem Krzyzaskim w latach 1409-1410* (*Marele război cu Ordinul Teutonic în anii 1409-1410*) Varşovia, 1960, p. 30 şi urm.; Şt. Ştefănescu, *Participarea Românilor la lupta de la Grünwald*, în „Studii", XV (1961) p. 8 şi urm.; V. Ciobanu, *Une nouvelle contribution concernant le combat de Grünwald*, în „Revue Roumaine d'Histoire", XII (1973), 4, p. 757 şi urm. Un răspuns afirmativ la problema participării românilor la lupta de la Grünwald au mai dat A. D. Xenopol, *Ist. rom*., v. III ed. a 3-a, p. 127-128; I. Ursu, *Relațiile Moldovei cu Polonia*, p. 37; I. Minea, *Principatele române*, p. 125; E. Picot şi E. Bengescu, o.c, p. 6-8.; Constantin I. Giurescu şi Dinu Giurescu, *Ist.* rom., II, p. 56; I. A. Gierowski, *Recherches sur l'histoire polono-roumaines dans la Republique populaire de Pologne*, în „Revue Roumaine d'Histoire", XII (1973) 4, p. 678.

Regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, era aliatul teutonilor şi încheiase cu marele magistru al ordinului la 31 martie 1410 un tratat de alianță îndreptat împotriva Poloniei. Ocupat însă cu apărarea altor granițe ale stăpînirii sale, el nu a putut interveni la timp împotriva acesteia. Oştile sale au invadat teritoriul polon cu întîrziere, după luptă şi nu au mai putut determina vreo schimbare în mersul războiului.

S-ar părea că printre cei care au stînjenit într-o largă măsură o intervenție oportună a oştilor maghiare în Polonia au fost şi moldovenii. După unele ştiri, e drept destul de vagi, se pare că oştile transilvănene nu au putut participa alături de trupele maghiare conduse de voievodul Ştibor la lupta împotriva Poloniei, din cauza unei diversiuni provocate tocmai atunci de oştenii lui Alexandru în regiunile de peste munți. Despre această comportare agresivă a valahilor (moldovenilor) vorbeşte o scrisoare din 8 mai 1410 a vicevoievodului Transilvaniei, Ladislau de Nadab, scrisoare prin care el amîna judecarea unui proces, din cauză că tocmai atunci trebuia să organizeze o expediție pentru izgonirea suszişilor agresori din țară.[57] Se vede că pe lîngă ajutorul militar direct împotriva teutonilor se mai ceruse lui Alexandru să creeze în acel moment o stare de nesiguranță şi de nelinişte la granițele dintre Moldova şi Ungaria, pentru a reține în țară oştile maghiare şi pentru a le împiedica să vină în ajutorul teutonilor.

Prin pacea încheiată cu conducătorii Ordinului la Torún în ziua de 1 septembrie 1411, regele Vladislav obținea unele avantaje şi cîştiga răgazul dorit pentru a pune capăt unor noi intrigi țesute de Sigismund cu teutonii şi chiar cu marele cneaz lituanian, Vitold, pe care îl îndemna să se desfacă de Polonia şi să se proclame rege al unei Lituanii independente. Tocmai acum, regele maghiar se încurcase într-un dificil război - cu Veneția pentru stăpînirea Dalmației, iar alegerea sa ca împărat roman în 1410 era contestată de marcgraful morav şi de însuşi fratele său, Vaclav, regele Boemiei. În afară de perspectiva reluării luptelor cu Ordinul Teutonic, regele Poloniei, Vladislav, avea în vedere, probabil şi o eventuală intervenție în luptele ce se puteau declanşa în orice moment între cele două tabere pentru tronul imperial. Dealtfel, încă din luna ianuarie 1411, senatul venețian oferise regelui Vladislav perspectiva surîzătoare a anulării alegerii lui Sigismund ca împărat de către electori şi de a-l înlocui pe tronul imperial. Regele polon se temea însă de un nou atac al Ungariei asupra țării sale. De aceea, el a considerat necesar să reînnoiască tratatele de alianță cu domnii țărilor române. Ambele aveau un caracter defensiv. Cu Țara Românească a fost încheiat la data de 17 mai 1411, iar cu Moldova, la 25 mai în acelaşi an, la Roman. Aceeaşi comisie tratase, desigur, şi cu o parte şi cu cealaltă. Realizarea unei înțelegeri cu Moldova a mai întârziat cîtva timp din cauza discuțiilor care au avut loc cu privire la împrumutul de bani acordat mai înainte regelui şi la hotarele dintre cele două țări. Tratatul încheiat cu Alexandru prevedea că regele nu va face nici o nedreptate moldovenilor în ceea ce priveşte integritatea țării lor. Aceasta însemna că i se impunea să renunțe la pretențiile sale asupra Țării Şipinților. Cei doi suverani se angajau să se apere reciproc împotriva oricărui atac îndreptat asupra țărilor lor, indiferent din ce parte ar fi venit, dar mai ales din partea „craiului unguresc."[58]

Printr-un alt act dat în aceeaşi zi, regele Vladislav recunoştea că a mai rămas dator din suma împrumutată de la Petru I cu o mie de ruble de „argint frîncesc." El se angaja ca în termen de doi ani s-o achite şi oferea în gaj domnului moldovean cetățile Sniatyn şi Colomeea cu întreaga Pocuție. În cazul cînd el nu şi-ar fi respectat promisiunea, aceasta urma să fie anexată la Moldova şi stăpînită de domnul ei pînă la achitarea datoriei.[59]

Încheierea tratatului din 1411 cu Polonia constituia o măsură de apărare împotriva unui eventual atac al feudalilor maghiari nu numai asupra Poloniei, ci şi asupra Moldovei. Tocmai acum, în 1411, în urma eşecului oştirilor sale în Polonia, Sigismund plănuia să atace Moldova şi să ocupe cetatea Chilia, dar se vedea silit să amîne această campanie din cauza îmbolnăvirii voievodului transilvănean Ştibor.[60]

---

[57] *DRH, D,* I, p. 183.

[58] Mihai Costăchescu, *Doc. mold.,* II, p. 637-639.

[59] Ibidem, p. 640-641.

[60] Textul parțial al acestei scrisori la FI. Constantiniu şi Ş. Papacostea, *Tratatul de la Lublau (15 martie 1412) şi situația internațională a Moldovei la începutul secolului al XV-lea,* în „Studii", XVII (1964) 5, p. 1137-1138 şi nota 24

Continuarea stării de tensiune dintre Polonia şi Ungaria era destul de păgubitoare pentru interesele nobilimii dintre cele două ţări. Războiul purtat de cea din urmă împotriva Veneţiei se desfăşura în condiţii extrem de defavorabile pentru ea, iar oştile ei, după cîteva succese trecătoare, au început să înregistreze înfrîngeri tot mai grele. Pe de altă parte, tratativele care s-au angajat între Vladislav şi ducele Austriei Ernest de Habsburg, au dus la încheierea unei căsătorii a acestuia cu o prinţesă poloneză pe la începutul anului 1412 şi a unei înţelegeri politice.

În astfel de condiţii. Sigismund de Luxemburg s-a hotărît să încheie pacea cu Polonia. Tratativele dintre cele două părţi au început încă din toamna anului 1411. La data de 11 noiembrie, delegaţii celor doi suverani s-au întîlnit în localitatea Barthfa sau Poprad din Zips (Cehoslovacia) şi în urma discuţiilor care au avut loc acolo au reuşit, după cîteva zile, să încheie un armistiţiu între cele două ţări. Clauzele înţelegerii realizate cu această ocazie urmau să fie definitivate în cursul anului următor, la o nouă întrevedere a celor doi suverani. A fost invitat să participe la ea şi Vitold, marele duce al Lituaniei.

Punctul nevralgic al discuţiilor din toamna anului 1411 şi din primăvara anului următor, la Lubovla[61] (Lublau), l-a constituit readucerea Moldovei sub suzeranitatea Ungariei. Sigismund nu se mai prezenta aici ca un simplu moştenitor al angevinilor, ci ca suveranul unei Ungarii, care numărase în trecut printre ţările supuse sau vasale Galiţia, Podolia, Valahia şi Moldova. Pentru a nu fi silit să lupte pe două fronturi în timpul războiului cu Veneţia şi pentru a obţine neutralitatea Poloniei, Sigismund a încetat să mai susţină pe Cavalerii Teutoni şi a încercat să realizeze o înţelegere cu regele polon, privind pretenţiile sale de stăpînire sau suzeranitate asupra ţărilor amintite. În faţa rezistenţei regelui polon el a fost pus în situaţia de a renunţa la înfăptuirea planurilor sale de extindere a stăpînirii statului maghiar în orient. A recunoscut şi suzeranitatea polonă asupra Moldovei. A reuşit numai să introducă în tratatul încheiat la 15 martie 1412 o clauză specială cu privire la această ţară, clauză legată de participarea ei la o luptă comună a statelor europene împotriva turcilor. Se prevedea anume că în cazul unei expediţii organizate pe baza unui front comun contra acestora, domnul din Moldova să participe cu forţele sale la buna ei reuşită. În caz de refuz, Moldova urma să fie împărţită între Polonia şi Ungaria. Partea de nord-est împreună cu Suceava, Iaşi şi Cetatea Albă, reveneau Poloniei, în timp ce regiunile din sud-vest cu Romanul, Bacăul, Bîrladul şi Chilia urmau să fie alipite la Ungaria.[62] Din tratatul acesta, confirmat de părţile interesate peste puţin timp la Buda, precum şi din alte acte ale regelui Sigismund de Luxemburg, se conturează planurile acestuia de a pune stăpînire pe gurile Dunării şi de a deschide pentru ţara sa căile de legătură cu comerţul oriental.

Deşi istoricul polon, Dlugosz, arată precis că la întrevederea de la Buda au participat şi delegaţi ai domnului din Moldova, istoricii noştri susţin că Alexandru nu ar fi cunoscut, cel puţin pînă la anul 1430 clauzele cuprinse în tratatul de la Lubovla cu privire la Moldova. Se prea poate însă că regele polon, care nu era de acord cu împărţirea Moldovei, cerută şi dorită de Ungaria, să le fi adus la cunoştinţa lui Alexandru într-o formă mai atenuată şi scuzabilă pentru el. În orice caz,

---

: „Magnifice vir, fidelis, delicte. Continencias registri per te destinati, et in quibus tue intencionis versatur propositum et presertim circa occupacianem Kylie, vidimus et in hoc tue fidelitatis laudamus industriam. Sed temporis labentis et negociorum sic se habencium qualitate pensata tantis et tam arduis negociis te volumus hac vice supersedere... Dum vero perfecte convalescentiae sanitatis dono Dei restitutus fueris post felicem regressum nostrum una tecum et ceteris nostris baronibus, quid agendum circa premissa expediat et providendum tunc deliberamus cum maiori maturitate." Textul dat după H. Hampel, *Aus der Kanzlei Kaiser Sigismunds,* în „Archiv fur Urkundenforschung," XII (1931), 1, p. 179. Dată acceptată şi de Anca Ghiaţă, *Condiţiile instaurării dominaţiei otomane în Dobrogea,* în *Studii istorice sud-est europene,* I, Bucureşti, 1974, p. 81; N. Constantineseu, *Mircea cel Bătrîn,* Bucureşti, 1981, p. 151, considerînd Chilia ca oraş aparţinînd Ţării Româneşti, propune data de 1409-1410.

[61] În prezent *Lubov'na.*

[62] *Hurmuzaki,* 1-2 p. 483-487, 493-494. Cu privire la tratatul de la Lubovla, v. îndeosebi Fl. Constantiniu şi Şerban Papacostea, *Tratatul de la Lublau (15 martie 1412) şi situaţia internaţională a Moldovei la începutul sec. al XV-lea,* în „Studii," XVII (1964) nr. 5, p. 1151 şi urm.; Şerban Papacostea, *Kilia et la politique orientale de Sigismund de Luxemburg,* în „Revue Roum. d'Hist.", XV (1976), 3 p, 421. Idem, *Din nou cu privire la politica orientală a împăratului Sigismund de Luxemburg (1412)*, în *Ştefan Meteş la 85 de ani,* Cluj-Napoca, 1977, p. 243 şi urm. V. Ciocîltan în Rev. de ist., XXXV (1982), nr. 10, p. 1090 şi urm.

Sigismund a acuzat în mai multe rînduri pe Alexandru că a refuzat să sprijine lupta antiotomană şi a cerut regelui polon executarea tratatului de la Lubovla. Presiunea exercitată de el se datora faptului că, deşi războiul cu Veneţia se terminase în 1413 printr-un armistiţiu, aşa-numita pace de la Casteletto, accesul ţării sale la Marea Adriatică rămînea în continuare întrerupt. Se impunea, deci, deschiderea în cel mai scurt timp a căilor comerciale maghiare spre est chiar în detrimentul Moldovei.

Încă din primăvara anului 1412, Sigismund a trimis soli la colonia genoveză de la Caffa cu scopul de a organiza o ambasadă comună din partea imperiului şi a Genovei, ambasadă care să prezinte propuneri precise hanului tătar Djelal-ed-Din din Kipceak, spre a-l angaja să deschidă vechiul drum comercial ce ducea din Crimeea spre Asia centrală. Prin Marea Neagră şi gurile Dunării, acest drum putea fi legat de traficul fluvial al Ungariei şi al Europei centrale.[63] S-ar fi putut evita, astfel, căile care veneau spre Egipt şi Mediterana orientală, unde în acea vreme domina pavilionul veneţian.

Desfăşurarea ulterioară a evenimentelor a contrazis aceste planuri ale suveranului maghiar. Hanul menţionat a fost asasinat în luna august 1412, iar la Genova familia Montferrati, pe care se sprijinea regele, a fost înlăturată de la putere în 1413.

Odată cu încheierea păcii de la Lubovla, din 1412, starea de război dintre Ungaria şi Polonia înceta temporar. Ambele părţi considerau înţelegerea încheiată acolo doar un armistiţiu necesar pentru noi pregătiri militare şi pentru refacerea alianţelor. Nici polonii nu înţelegeau să lase ţărmul Balticei blocat de teutoni, în detrimentul comerţului lor şi nici feudalii maghiari nu renunţau la sprijinirea vechilor lor aliaţi. Războiul cu Veneţia va fi în curînd reluat. Pe de altă parte, în raporturile dintre Polonia şi Lituania se produceau schimbări la care statul feudal maghiar era ţinut să fie atent.

---

[63] Gh. Brătianu, *Notes sur les genois en Moldavie au XV-e siecle*, în „Revista istorică română” vol. III, f., II-III, p. 153.

4. Relațiile dintre Moldova și țările vecine între anii 1412-1418

Alexandru a apreciat foloasele care decurgeau pentru țara sa de pe urma normalizării raporturilor dintre ea şi Ungaria şi s-a străduit să aducă linişte la hotarele dintre ea şi Moldova. Pentru realizarea unor legături comerciale normale, el a acordat privilegii vamale negustorilor din oraşele Braşov şi Bistrița. Ele nu s-au mai păstrat, dar sînt amintite în actele similare date de fiii săi.[64] Faptul acesta nu s-a putut petrece înainte de 1412 datorită stării de tensiune politică existentă între Ungaria şi Moldova. Inițiativa a putut veni şi din partea voievodului Transilvaniei Ştibor, dar oricum ar fi, actul dat de acesta nu se distanțează prea mult în timp de cele date de domnul moldovean. Fie ca răspuns la măsurile luate de Alexandru, fie din proprie inițiativă, Ştibor a dat la 12 iulie, al acelui an, un privilegiu vamal negustorilor din oraşele Rodna şi Bistrița şi a fixat un tarif vamal avantajos atît pentru ei, cît şi pentru cei care veneau din Moldova cu mărfuri de vînzare acolo.[65] Poruncea, totodată, spânilor secuilor, să ia măsuri pentru a se curma neajunsurile care se făceau negustorilor moldoveni la trecerea prin regiunea lor.[66] În anul 1413, un privilegiu asemănător a fost acordat negustorilor din Braşov, de către domnul din Țara Românească.[67] Normalizarea relațiilor comerciale dintre Moldova şi Ungaria era pe de o parte rezultatul încetării stării de război dintre aceasta țară şi Polonia, iar pe de alta, a continuării luptelor dintre maghiari şi venețieni pentru stăpînirea țărmului dalmatic. Deocamdată, numai prin intermediul oraşelor transilvănene şi a celor de la Dunărea de Jos, Ungaria putea face legătura cu negustorii de mărfuri orientale.

Înainte de sfîrşitul războiului polono-teutonic şi de încheierea păcii de la Torun, din anul 1411, relațiile dintre Polonia şi Lituania se răciseră simțitor. Vitold a refuzat să mai continue războiul cu Ordinul Teutonic, fapt care a grăbit acordarea unor condiții de pace avantajoase acestora. După încheierea ei, Vitold a cerut vărului său, Vladislav, să respecte suveranitatea Lituaniei precum şi privilegiile nobilimii ei. Printr-o nouă înțelegere, încheiată la Horodlo în 1413, Vladislav a recunoscut aceste pretenții, cu condiția ca după moartea marelui duce litvan, țara acestuia să-i revină lui. În urma încheierii înțelegerii de la Horodlo, Vladislav a retrocedat lui Vitold Podolia, provincie vecină cu Moldova pe o graniță destul de lungă.

În aceste noi condiții, războiul cu teutonii a fost reluat în anul următor, 1414. Regele Vladislav a trebuit să ia măsuri ca nu cumva Sigismund de Luxemburg să vină în ajutorul lor. În cazul unei astfel de alternative, el a cerut domnilor din Țara Românească şi Moldova să-i vină în ajutor şi să atace Ungaria. Acesta a fost scopul vizitei făcute de Sigismund Koributt, ruda lui Vladislav, în Țara Românească (Țara Basarabilor) în acest an.[68] Gradul înalt ocupat de solul arătat în ierarhia feudală polonă arăta importanța misiunii. Un alt sol a fost trimis la Alexandru cel Bun.[69] Neînțelegerile dintre Vladislav şi Vitold au determinat însă cele două părți să renunțe repede la luptă, după o incursiune a oştilor polono-litvane în Prusia şi asedierea unor cetăți de acolo. La acest război a participat şi un corp de ostaşi moldoveni, în afară de cronicarii prusieni, prezența lor pe cîmpurile de luptă din regiunile baltice este semnalată şi de o scrisoare a episcopului de Wroclaw, care arată că regele Vladislav a atacat în acel an Prusia cu o oaste compusă din „ruşi, tătari, litvani şi moldoveni."

În anul 1415, regele Vladislav a ajuns în cercetările sale prin țară pînă la Sniatyn, la granița dintre Moldova şi Polonia. Acolo, în vara anului arătat, regele s-a întîlnit cu Alexandru care a sosit în acest oraş cu o suită numeroasă. În cadrul ceremoniilor care au avut loc aici, descrise pe larg de istoricul polon Dlugosz, domnul a reînnoit jurămîntul vasalic față de suzeranul său, i-a oferit daruri şi a primit daruri de la el. În timp ce Alexandru se afla la Sniatyn ar fi aflat vestea că turcii au atacat Țara Românească. Criza politică în Imperiul Otoman luase sfîrşit, iar noul sultan Mohamed I,

---

[64] DRH, D, I, p. 312, 313, 321, 343.
[65] *Ibidem,* p. 189-191.
[66] *Ibidem,* p. 195.
[67] *Ibidem,* p. 197-198.
[68] *Scriptores Rerum Prusicarum,* III, p. 340.
[69] P. P. Panaitescu, *Lupta comună a Moldovei şi Poloniei împotriva Cavalerilor Teutoni,* 1. cl., p. 232.

încerca să se răzbune pe cei care sprijiniseră împotriva lui pe pretendenții la tronul sultanilor, Musa și Mustafa. Solii lui Mohamed au vizitat și pe regele polon, dar urmările tratativelor care au avut loc între cele două părți nu se mai cunosc. Nu s-au păstrat, de asemenea, informații cu privire la modul cum a susținut Alexandru Țara Românească în timpul invaziei otomane din anul 1416.

Încă din anul 1414 s-au deschis la Constanța, în Baden, lucrările conciliului care urma să pună capăt schizmei din sînul bisericii romano-catolice, să ia măsuri împotriva ereziei husite și să realizeze unirea dintre biserica apuseană și cea ortodoxă. La conciliu au participat și delegați ai clerului și orașelor din Moldova. Cei de la Cetatea Albă și Chilia au mers cu vîrfurile clerului maghiar. Ceilalți cu lituanienii.

S-a susținut că mitropolitul de Chiev, Grigore Țamblac, ar fi reprezentat la Constanța și biserica moldovenească. Tot ce este posibil. Printre participanții la Conciliu nu se înregistrează membri ai clerului din Moldova. După însemnările confuze din cronica lui Ulrich von Richental, delegația moldovenilor ar fi fost condusă de boierii Stanislav și Giurgiu Samusius. În primul s-a văzut un pîrcălab al cetății Neamț și în al doilea un proprietar dintr-un sat, Sămușeni, situat undeva pe Nistru, în Bucovina.[70]

Problema aceasta se cuvine să fie examinată ceva mai de aproape. Este greu de crezut că un boier bătrîn ca Stanislav Rotompan, care la data conciliului, după poziția pe care o ocupa în listă membrilor sfatullui domnesc, nu putea să fie un simplu pîrcălab de Neamț și să fi îndeplinit o asemenea misiune. Dealtfel, el nici nu mai este menționat după 1415 în documente, ceea ce înseamnă că și-a dat obștescul sfîrșit. E cu mult mai sigur că Alexandru avea nevoie de soli mai tineri care să-l reprezinte acolo și mai ales de oameni de încredere. C. I. Karadja a observat apropierea dintre adausul „Semaicen," făcut după numele lui Georius (Giorgius?), unul dintre cei doi reprezentanți și calificarea de „Samusini" dată boierilor Giurgiu și Stan, menționați printre subscriitorii actului care confirmă depunerea jurămîntului vasalic față de regele polon, de către Alexandru cel Bun, la Liov, în anul 1407.[71] Autorul citat a consultat numai, traducerea latină a textului, făcută de editorul E. Kaluzniacki,[72] dar nu și textul slav, de unde se putea vedea că cei doi boieri erau de la Șomuz și nu de la Sămușeni de pe Nistru.

Dacă se ține seama de aceste precizări, credem că s-ar putea identifica cei doi boieri trimiși la Constanța, cu Giurgiu și Stan de la Șomuz. Primul nu este menționat altfel în actele lui Alexandru cel Bun, dar cel de-al doilea a îndeplinit mulți ani funcția de postelnic și de vistier.[73] Stanislav von Meneski așa cum s-ar descifra din textul amintitei cronici, ar putea fi Stanislav de Mănești, adică dintr-un sat Mănești, apropiat de Cetatea Neamțului, dar și de Șomuzul Rece.

Supravegherea și îndrumarea lucrărilor Conciliului, precum și alte probleme privind Europa apuseană au absorbit cea mai mare parte din activitatea lui Sigismund si nu iau mai îngăduit răgazul să se ocupe îndeaproape de Moldova. El nu renunțase însă la proiectele sale de a deschide un nou drum pentru comerțul maghiar și german spre orient pe calea Dunării. Ca urmare a unor astfel de năzuințe, el a cerut fraților Iohann și Konrad Fischer, să stabilească un trafic regulat pe valea Dunării și prin Chilia, cu Pera și cu Caffa. În momentul acela, cînd se încheia Conciliul de la Constanța și cînd Sigismund voia să realizeze un astfel de „plan mare," situația din Orient nu era prea favorabilă pentru această. Frații Fischer s-au găsit în imposibilitatea de a deschide drumul comercial indicat.

Sub impulsul energic al noului sultan, Mohamed I, turcii au reluat ofensiva în regiunile de la Dunărea de Jos. În urma unei campanii victorioase, ei au reluat cetatea Giurgiu de pe Dunăre constituind astfel un puternic cap de pod pe teritoriul Țării Românești. Posesiunile ei din Dobrogea au căzut sub stăpînirea sultanului. Oștile acestuia au ocupat cetatea Enisala de lîngă Babadag și apoi Isaccea, punct de unde se supraveghea trecerea peste Dunăre prin vadul de la Oblucița. O cronologie sigură a acestor evenimente nu există. Cronicarii, mai ales cronicarii turci, au contopit

---

[70] Constantin I. Karadja, *Delegați din țara noastră la Conciliul de la Constanța (Baden) în anul 1415*, în „An. Ac. Rom." s. 3, t. VII (1927) p. 66-67.

[71] M. Costăchescu, *Doc. mold.,* II, p. 629.

[72] *Hurmuzaki*, 1-2, p. 827-828.

[73] DRH, A, I, p. 31 și urm.

într-o singură expunere evenimentele din anii 1416 şi 1420. În aceste împrejurări, Ţara Românească ar fi devenit tributară sultanului.

În felul acesta, Moldova devenea vecină cu Imperiul Otoman şi, în curînd, această vecinătate se va face crud simţită. În anul 1420 se răspîndise chiar zvonul că portul dunărean Chilia ar fi încăput în mîinile turcilor. Ştirea nu se confirmă, căci izvoarele istorice îl arată în continuare sub stăpînirea moldovenilor. Nu ni s-au păstrat nici un fel de informaţii cu privire la relaţiile dintre Alexandru şi noii săi vecini din sudul Dunării. Schimburi de solii însoţite de daruri şi diverse solicitări trebuie să fi existat.

Legăturile dintre Moldova, de o parte, Polonia şi Lituania, de alta, pare a se fi consolidat prin căsătoria, în anul 1418, a lui Alexandru cu Ringailla, sora lui Vitold şi vară a lui Vladislav Iagello. Ea era văduva cneazului Henric Siemowitovic şi se amestecase activ în intrigile ţesute de fratele ei cu Ordinul Teutonic. Căsnicia aceasta a fost de scurtă durată, din cauza amestecului clerului catolic din Moldova în treburile domniei şi a încercărilor lui de a converti pe domn la catolicism. În faţa rezistenţei opusă de Alexandru, căsătoria s-a desfăcut, soţii descoperind că sînt rude de gradul al treilea. În faţa demonstraţiilor rudelor polono-lituaniene, Alexandru a constituit fostei sale soţii, în decembrie 1421, un întins apanaj format din domeniile Şiret şi Volovăţ, precum şi a unei pensii viagere în sumă de 600 de ducaţi anual.[74] Ca răspuns la intrigile clerului catolic în această afacere, Alexandru a început să încurajeze propaganda husită în Moldova, în dauna catolicismului.

Pe plan politic, desfacerea căsătoriei dintre Alexandru şi Ringailla nu a produs o înrăutăţire a relaţiilor dintre Moldova şi vecinii ei de la nord. Se simte doar o răceală din partea lui Vitold, exprimată, mai ales, prin încurajarea pretenţiilor regelui Sigismund de a pune stăpînire pe gurile Dunării.

5. **Moldova şi ţările vecine în anii 1418-1429**

În luna ianuarie din anul 1418 a murit Mircea cel Bătrîn, vajnicul apărător al Ţării Româneşti şi al sud-estului european împotriva agresiunii otomane. Dispărea astfel o experienţă cîştigată timp de cîteva decenii într-o luptă fără cruţare, un mare om politic şi un bun diplomat. Ştiuse să facă faţă schimbărilor rapide care se produseseră în vremea sa pe eşichierul politic al Europei centro-orientale şi de sud-est. Sub conducerea sa şi în faţa lipsei de statornicie în domeniul politicii europene, dovedită de craiul maghiar Sigismund de Luxemburg, devenit între timp şi împărat al Germaniei, Ţara Românească fusese un factor de stabilitate politică şi o piatră de încercare a relaţiilor internaţionale în această parte a lumii. Timp de mai bine de un deceniu, ea constituise stînca de care s-au izbit valurile năpraznice ale agresiunii turceşti. Timp de un alt deceniu şi mai bine, conducătorul ei şi-a permis să ridice sultani pe tronul Imperiul Otoman în aşteptarea unei soluţii europene a crizei politice care măcina acest stat, devenit în acelaşi timp un nod al tuturor contradicţiilor în care erau cuprinse puterile vecine lui. După moartea lui, rolul de factor principal în alcătuirea unui bloc de state româneşti, ca obstacol nu numai în faţa invaziei otomane, ci şi în aceea a expansiunii maghiare spre gurile Dunării, a revenit Moldovei conduse de Alexandru cel Bun.

În anii 1419-1420, turcii au atacat din nou Ţara Românească. Urmaşul lui Mircea, fiul său Mihail, a încercat să facă faţă invaziei, ajutat fiind de domnul din Moldova şi de un corp de oaste trimis de conducătorii de atunci ai Transilvaniei. Dacă nu se face o confuzie cu campania din 1416 împotriva lui Mircea,[75] se pare că s-au produs, în timpul scurtei domnii a lui Mihail, două atacuri turceşti împotriva Ţării Româneşti. El sprijinise pe şeicul rebel şi reformator Bedreddin[76] şi îşi

[74] DRH, A, I, p. 69-71.

[75] P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn,* p. 341-343; Anca Ghiaţă, *Condiţiile instaurării dominaţiei otomane în Dobrogea,* în vol. *Studii istorice sud-est europene,* I, Bucureşti 1974, p. 88, susţine că luptele în cauză au avut loc în anul 1415.

[76] Asupra acestei răscoale v. M. Guboglu şi Mustafa Mehmed, *Răscoalele ţărăneşti din Imperiul Otoman (1418-1420) şi bedredinismul,* în „Studii" X (1957) nr. 2, p. 137 şi urm. Autorii cred că răscoala a izbucnit în jurul anului 1419 şi a fost înăbuşită în urma înfrîngerii conducătorului ei la Zagra în 1420. Bedreddin a venit în Ţara Românească în timpul lui Mircea cel Bătrîn, prin anii 1415-1416. Se pare că el mai vizitase această ţară prin anii 1397-1398 şi neprimind sprijinul solicitat a încercat să treacă la hanul tătăresc. Nu şi-a putut însă realiza planul din cauza relaţiilor

atrăsese astfel asupra sa mînia sultanului Mohamed I. Cronicarul bizantin Sphrantzes ne informează că acesta[77] a atacat de două ori pe vlahi şi pe moldovlahi.[78] Primul atac terminat „fără nici o ispravă" şi cu „pagubă" s-a produs probabil în anul 1419. În acel an, regele maghiar Sigismund a întreprins o demonstraţie militară pe Dunăre, la graniţa Serbiei, terminată însă fără nici un succes.

Relaţiile dintre Moldova şi Ungaria au continuat în acest timp să rămînă paşnice, iar vechile legături comerciale s-au menţinut normale. La data de 5 iulie 1419, craiul Sigismund poruncea din Caşovia, la cererea judelui şi pîrgarilor clin Braşov, spânilor din secuime, să nu mai provoace neajunsuri negustorilor din acest oraş care făceau negoţ cu Moldova.[79]

În anul următor, 1420, turcii au reînnoit agresiunea lor împotriva Ţării Româneşti. Cu tot ajutorul dat de transilvăneni şi de moldoveni, domnul nu a putut rezista acestor atacuri şi şi-a pierdut viaţa pe cîmpul de luptă.[80] Împiedicat de noul război care izbucnise în Boemia şi de cel în care urmau să se încaiere polonii şi Ordinul Teutonic, Sigismund nu a putut interveni.

La 27 iulie 1420, regele polon, Vladislav, înştiinţa pe împăratul Sigismund despre un atac al turcilor asupra Ţării Româneşti. După ce au lăsat garnizoane în unele cetăţi de pe malul Dunării, ei s-au îndreptat spre Moldova, unde au asediat Cetatea Albă, Alexandru a cerut în trei rînduri ajutor polonilor, mai întîi pe la Rusalii, iar ultima dată pe la Sf. Iacob (25 iulie). De aici se vede că atacul turcesc asupra Moldovei se produsese nu cu mult timp înainte de data de 25 mai. Regele afirma că a trimis ajutorul cerut şi că în caz de nevoie va merge personal împreună cu Vitold.[81] Nu ştim dacă în adevăr ajutorul polon a sosit la timp sau nu, dar atacul turcilor a fost respins de moldoveni. Cauzele lui trebuiesc căutate în ajutorul pe care Alexandru îl dăduse lui Mihail în primăvara anului 1420. Odată cu atacarea Cetăţii Albe, turcii au lovit şi Chilia, pe care nu au reuşit s-o cucerească. Vestea că ea ar fi încăput atunci pe mîinile otomanilor nu era adevărată.[82] În acest an Dobrogea revenise sub stăpînire turcească, dar gurile Dunării cu porturile Chilia şi Licostomo au rămas în continuare ale Moldovei.[83]

În anul următor, 1421, la 10 octombrie, a murit sultanul Mohamed I şi după acest eveniment în Imperiul Otoman au urmat cîţiva ani de tulburări şi lupte interne. După potolirea lor, noul sultan, Amurad al II-lea, a atacat în 1422 Constantinopolul spre a pedepsi pe împăratul Manuil pentru ajutorul dat pretendenţilor împotriva sa. Numai după această dată a putut să se ocupe de regiunile dunărene. În Ţara Românească, el a sprijinit domnia lui Radu Praznaglava, care acceptase situaţia de tributar al Imperiului Otoman. Alexandru nu a fost de acord cu această renunţare la lupta antiotomană şi cu acceptarea condiţiei de tributar umil al Porţii de către noul domn. Din această cauză, el a sprijinit un alt candidat la tronul acestei ţări, pe Dan al II-lea, fiul lui Dan I. Istoricul bizantin Ducas a cules o informaţie asupra modului cum a ajuns acesta pe teritoriul Moldovei şi apoi domn în ţara vecină. El ne spune că Dan[84] ar fi fost ostatec la Poartă, dar în timpul asedierii Constantinopolului de către turci, deci în 1422, ar fi reuşit să fugă din oştirea sultanului şi să intre în acest oraş. Acolo, arătîndu-şi originea, a fost bine primit. Împăratul i-a pus la dispoziţie o corabie cu

---

încordate dintre Mircea şi Ştefan I, domnul din Moldova. Asupra lui Bedreddin, precum şi asupra luptelor dintre Ţara Românească şi Imperiul Otoman în anii 1416 şi 1418-1420, v. Mihail Guboglu şi Mustafa Mahmed, *Cronici turceşti privind ţările române,* I, Bucureşti, 1966, p. 25-27, 31, 116, 118, 162-163, 181, 238, 307-308, 341-342, 402-403, 444-447.

[77] La autorul citat, în mod greşit acţiunea aceasta este pusă pe seama lui Amurad.

[78] G. Sphrantzes, *Memorii,* ed. V. Grecu, Bucureşti, 1965, p. 229 (Pseudo-Sphrantzes).

[79] DRH, D, I, p. 205-207.

[80] Asupra evenimentelor petrecute în aceşti ani în regiunile dunărene, evenimente prezentate confuz în izvoare, v. Alexandru A. Vasilescu, *Urmaşii lui Mircea cel Bătrîn pînă la Vlad Ţepeş,* Bucureşti, 1915, p. 17 şi urm., precum şi Anca Ghiaţă, *o. c.,* p. 88 şi urm. Ele au mai fost examinate cu migală şi atenţie deosebită de Viorica Pervain, în art. *Lupta antiotomană a ţărilor române în anii 1419-1420,* publicat în „Anuarul Institutului de istorie şi arheologie din Cluj-Napoca", XIX (1976), p. 75 şi urm.

[81] *Mon. Medii Aevi Hist. Res. Gestas Pol.* III, VI (Codex Vitoldi), p. 487-488.

[82] Scrisoarea regelui Sigismund din 25 august 1420 la Fl. Constantiniu şi Ş. Papacostea, o.c, p. 1139-1140, nota 29.

[83] Anca Ghiaţă, o.c, p. 92, susţine că oraşul Chilia ar fi fost ocupat de moldoveni abia în acest an, după ce mai înainte fusese cedat de Alexandru lui Mircea.

[84] Fiul lui Dan I.

care a venit la Cetatea Albă. Pe teritoriul Moldovei şi-a organizat el intervenţia împotriva domnului din Ţara Românească, pe care a reuşit să-l alunge.[85] Devenind vasalul prea plecat şi prea supus al regelui Sigismund şi susţinător al pretenţiilor sale de stăpînire asupra oraşului Chilia, Alexandru i-a retras sprijinul şi a înţeles că e mai profitabil pentru el să accepte ca domn în ţara vecină pe Radu, tributarul turcilor.

Cu toate eforturile făcute de Sigismund, Chilia a continuat să rămînă în stăpînirea Moldovei. O ştire păstrată în memoriile lui Sphrantzes ne arată că în anul 1424, în drumul său de întoarcere de la Buda, unde discutase cu regele Ungariei, posibilitatea de ajutorare a Bizanţului, împăratul Ioan al VII-lea, fiul şi asociatul lui Manuel al II-lea Paleologul, a trecut prin Ţara Românească şi prin Chilia. El scria, înainte de plecare tatălui său că este sănătos şi că porneşte cu bine spre părţile Ţării Româneşti[86] şi-i cerea să-i trimită corăbii „în localitatea numită Chilia."[87] Din acest pasaj s-a tras concluzia că acest port aparţinea în anul arătat Ţării Româneşti.

E foarte posibil că la trecerea prin ţinuturile aparţinînd Moldovei, împăratul să fi avut o întrevedere şi cu domnul ei. O tradiţie, formată tîrziu, pe la începutul secolului al XVIII-lea şi înregistrată de Cantemir în *Descrierea Moldovei,* pretinde că în cursul acestei întîlniri, împăratul ar fi dat lui Alexandru unele insigne ale puterii politice şi că ar fi recunoscut cu această ocazie autocefalia bisericii moldoveneşti.[88] Întrevederea nu poate fi exclusă cu desăvîrşire, dar celelalte elemente ale tradiţiei sînt desigur apocrife.

Legăturile dintre Moldova şi suveranii bizantini arătaţi erau mai vechi. Avem ştirea că în ajunul plecării lui Ioan al VIII-lea la Buda, o solie bizantină, condusă de fratele său mai mare, Dimitrie Paleologul şi de Ilario Doria, membru al cunoscutei familii genoveze cu importante rosturi în colonia italiană de la Pera şi de ginerele acestuia, a trecut în anul 1422 prin Moldova. Ea a discutat cu Alexandru măsurile care urmau să le ia aici la trecerea împăratului pe teritoriul acestei ţări. Prezenţa soliei bizantine în Moldova în anul arătat constituie o mărturie cu privire la existenţa unor relaţii politice normale între Moldova şi Bizanţ în acei ani.

În acest timp, Sigismund de Luxemburg, făcea faţă cu mare greutate războiului cu husiţii din Boemia. El a încercat acum să cîştige de partea sa pe domnul Moldovei şi să creeze astfel greutăţi Poloniei, transformîndu-i aliatul în duşman primejdios. I-au provocat o mare plăcere neînţelegerile care izbucniseră între Alexandru şi rudele sale din Polonia şi Lituania din cauza divorţului de Ringailla, sora lui Vitold, care ameninţa cu război pe fostul său cumnat.[89] Nu ştim exact la ce dată s-a desfăcut căsătoria dintre Alexandru şi Ringailla, dar faptul acesta, aşa cum s-a mai arătat, nu a dus la o înrăutăţire a relaţiilor moldo-polone. În anul 1419, domnul moldovean a reînnoit tratatul de alianţă cu Polonia. Peste trei ani, cu ocazia celui de al patrulea război al acestei ţări cu Ordinul Teutonic, Alexandru a trimis în ajutorul suzeranului său un corp de ostaşi care s-au distins în mod deosebit la asediul cetăţii teutonice Marienburg (Malborg).[90] Războiul izbucnise din cauza instigaţiilor puse la cale de Sigismund de Luxemburg, supărat pe polono-lituanieni pentru faptul că acceptaseră ca un cneaz de-al lor să devină rege al Boemiei, rîvnită de el.

Relatînd modul de comportare al moldovenilor la asediul cetăţii amintite, istoricul polon Dlugosz a înscris în opera sa o pagină plină de cele mai călduroase elogii. „În acea vreme, scrie el, oştenii voievodului din Moldova, trimişi în ajutorul regelui Vladislav, numărînd vreo 400 de oameni, au coborît pînă aproape de Marienburg, prădînd şi pustiind. Cruciaţii, care formau garnizoana cetăţii Marienburg, i-au atacat năvălind asupra lor cu o oaste puternică. Moldovenii, cîntărind numărul şi puterea duşmanilor, faţă de puţinătatea forţelor lor, au căzut în desnădejde şi au lăsat pe seama soartei să hotărască. S-au apucat atunci, după ce nu le mi rămăsese nimic altceva de făcut, să intre într-o pădure vecină şi au descălecat ca să lupte pedeştri, apăraţi de frunziş şi de

---

[85] Ducas, *Istoria turco-bizantină,* ed. V. Grecu, Bucureşti, 1958, p. 252-253. În pasajul citat ni se spune că Dan a luptat pentru ocuparea Ţării Româneşti cu fiul „din flori" al lui Mircea, deci cu Radu Praznaglava şi nu cu Mihail. Radu ar fi căzut în luptele acestea.

[86] În text „Valahia Mare" (Μεγαλη Βλαχία).

[87] G. Sphrantzes, *Memorii,* ed. V. Grecu, Bucureşti, 1966, p. 16, 17, 18, 19.

[88] *Descriptio Moldaviae,* ed. cit. p. 125, 137, 199.

[89] *Mon. Medii Aevi Hist. Res Gestas Pol. Ill,* VI, (Codex Vitoldi) p. 547, 550.

[90] Dlugosz, o.c, col. 461-462.

arbori, după cum este obiceiul de luptă şi firea acelui popor. Cruciații, convinşi că moldovenii nu simulaseră fuga, ci străbătuseră pădurea în toată lățimea ei, s-au îndreptat cu toată repeziciunea spre pădure, socotind că vor prinde cu uşurință pe moldoveni, mai ales că mulți descălecaseră. Însă moldovenii, aruncînd cu săgețile asupra duşmanilor, ei fiind la adăpost de săgețile acestora le trimet ca o ploaie deasă. După aceea năvălesc asupra cruciaților şi pe cei dintîi îi ucid sau îi iau prizonieri, pe ceilalți îi pun pe fugă. Astfel, într-un chip minunat, moldovenii cu o ceată de oameni, au înfrînt oastea mare a duşmanilor şi apoi s-au întors în tabăra regelui învingători şi încărcați de prăzi."

Prin pacea care s-a încheiat peste puțin timp la Melny, adevăratul beneficiar a rămas Lituania, care a pus stăpînire pe Samogitia.

Unii istorici au ajuns la concluzia că după terminarea victorioasă a războiului cu teutonii, regele Vladislav, neputînd achita vechea sa datorie față de Alexandru, ar fi cedat Pocuția Moldovei. În sprijinul unei astfel de ipoteze, ei au adus constatarea că, aşa cum arată registrele de socoteli ale regelui, acesta ar fi făcut în anul 1421 apel la oraşele din Polonia să dea o contribuție extraordinară în vederea purtării războiului cu Cavalerii Teutoni. În porunca dată de rege sînt înregistrate toate oraşele pe rînd. Printre acestea figurează şi oraşele Colomeea şi Sniatyn din Pocuția. În anul 1422, ordinul dat de rege s-a repetat în aceeaşi formă, dar din listă lipsesc acum cele două oraşe. Acest fapt ar constitui o dovadă că ele trecuseră sub stăpînirea lui Alexandru. Autorii ipotezei arată că peste doi ani, în 1424, Pocuția s-ar fi aflat tot sub stăpînirea Moldovei. La această dată s-ar fi trimis delegați din oraşul Liov la „adunarea moldovenilor de la Sniatyn."[91] Prin adunare trebuie să se înțeleagă iarmarocul din acest oraş. Alți istorici neagă însă existența unei stăpîniri moldoveneşti în Pocuția. Pentru confirmarea ipotezei formulate mai sus ar mai fi necesare şi alte dovezi.

În 1422, Dan al II-lea înlocuise, cu sprijinul lui Alexandru, pe Radu Praznaglava în Țara Românească. Nu se poate preciza cît timp raporturile dintre cei doi domni s-au păstrat amicale. Se pare că ele s-au răcit într-un timp destul de scurt. La 30 martie 1423 cei trei suverani, vecini cu Moldova, s-au întîlnit la Kesmark şi au reînnoit tratatul încheiat la Lubovla în 1412. Acolo Sigismund a adus lui Alexandru învinuirea că este înțeles cu turcii şi că sprijină pe Radu, învinuire care nu a fost acceptată de ceilalți doi parteneri. Propunerea de a aplica clauza privind Moldova din tratatul amintit a fost respinsă. Dorința regelui maghiar de a pune stăpînire în acest fel pe Chilia nu s-a realizat nici de această dată. Alexandru nu a adoptat o atitudine ostilă față de Țara Românească nici în anii următori, 1425-1426, cînd Dan al II-lea, avînd spatele acoperit dinspre Moldova şi Transilvania, a putut obține, cu ajutorul transilvănean cîteva succese atît în țară cît şi la sud de Dunăre, împotriva lui Radu şi a turcilor care îl susțineau pe acesta. Totuşi, datorită tensiunii care exista în domeniul relațiilor politice dintre Moldova şi Ungaria, oştile lui Alexandru nu au participat la aceste lupte.

În anul 1426, turcii reuşiseră să-l înlăture temporar pe Dan al II-lea şi să-l înlocuiască din nou cu Radu Praznaglava. Sigismund a crezut că e de datoria lui să organizeze o mare coaliție antiotomană la care să participe, pe lîngă Ungaria, alte state, ca Polonia, Lituania şi Moldova. Înainte de a porni campania, regele maghiar a mai încercat să schimbe situația din Moldova în favoarea sa. Înainte de 15 mai a trimis regelui polon o scrisoare prin care învinuia pe domnul moldovean că are legături cu turcii şi că sprijină pe Radu. Vladislav a trimis o solie în Moldova pentru a se informa. La data de mai sus, el răspundea regelui maghiar, că domnul se întîlnise cu Mihail de Buczacz, starostele Galiției şi că protestase împotriva acuzațiilor care i se aduceau.[92]

Regele Vladislav şi marele duce Vitold au răspuns la chemarea lui Sigismund şi şi-au trimis oştile la Brăila, punctul de concentrare al corpului expediționar. S-a păstrat slavconductul care garanta trecerea nestingherită a oştilor polono-lituaniene pe teritoriul Moldovei.[93] În tabăra de la Brăila, trupele polone, lituaniene şi moldovene au aşteptat în zadar, în vara anului 1426, timp de două luni venirea oştilor lui Sigismund. În luna august ele s-au întors acasă.

---

[91] P. P. Panaitescu, *Legăturile moldo-polone în secolul al XV-lea şi problema Chiliei,* în „Romanoslavica", III (1958), p. 107 ; Idem, *Lupta comună,* l. c., 235.

[92] *Mon. Medii Aevi Hist. Res Gestas Pol. Ill.* v. VI (Codex Vitoldi), p. 724.

[93] M. Costăchescu, *Doc. mold.,* II, p. 642-644.

S-a afirmat că înainte de concentrarea oştilor aliate la Brăila, regele maghiar ar fi trimis o solie condusă de Ştefan Pohárnok de Berzeviczy pentru a trata cu Alexandru unele probleme care ne rămîn necunoscute.[94] Răspunsul adus de sol regelui a fost favorabil. La întoarcere, Ştefan s-a întîlnit cu Dan care se retrăsese în faţa oamenilor lui Radu şi apoi a avut loc o întrevedere cu comandanţii teutoni intraţi în serviciul regelui său, fraţii Nicolae şi Klaus von Redwitz, în insula Saan pe Dunăre. Vizita solului maghiar a putut să fi avut loc nu numaidecît la acea dată, ci şi mai tîrziu. A doua vizită a acestuia în Moldova trebuie pusă în ajunul încheierii coaliţiei antipolone din anul 1431.[95]

În primăvara anului 1427, regele Sigismund a lăsat pentru un moment la o parte grija încurcatelor treburi ale Imperiului German şi a întreprins o mare campanie împotriva turcilor. Prima operaţie înscrisă în acest nou program militar al regelui privea reinstalarea lui Dan al II-lea în domnia Ţării Româneşti. Încă din luna ianuarie, oştile regale pătrunseseră aici, iar în aprilie, însuşi Sigismund se afla la Cîmpulung, unde se îngrijea de indulgenţele unei biserici catolice din localitate şi făcea danii unora din nobilii săi.[96] El s-a întors peste puţin timp în Transilvania, dar luptele au continuat aici pînă la înfrîngerea lui Radu şi a turcilor. După izgonirea acestora de pe teritoriul ţării sale, Dan i-a urmărit în sudul Dunării, unde oştile sale au reuşit să cîştige o frumoasă victorie împotriva lor. În cursul anului următor, 1429, a întreprins cu ai săi şi cu un neînsemnat ajutor maghiar, o nouă campanie în sudul Dunării. Surprinsă de turci la localitatea Golubac, în Serbia, oastea sa a suferit o grea înfrângere. După acest eveniment, Sigismund a încheiat o pace pe timp de trei ani cu sultanul Amurad. Dan a făcut acelaşi lucru.

Izvoarele nu consemnează nici o agresiune otomană asupra Moldovei după 1426. Există o informaţie, potrivit căreia soli ai sultanului Amurad ar fi vizitat înainte de 8 martie 1427 pe Alexandru cel Bun,[97] dar conţinutul discuţiilor între cele două părţi ne rămîne necunoscut. E foarte probabil ca după data arătată, domnul Moldovei a adoptat o atitudine de expectativă şi nu s-a amestecat în luptele care au avut loc între oştile Ţării Româneşti şi cele maghiare împotriva turcilor. După cele întâmplate în 1426, considera că nu este cazul să ofere ajutorul său lui Dan al II-lea şi să provoace astfel pe turci. Un atac turcesc împotriva Moldovei ar fi făcut însă o deosebită plăcere lui Vitold. Se poate admite că el este acela care pusese la cale pe hanul Hoardei de Aur, Ulug Muhamed, să uneltească în legătură cu turcii un atac împotriva Moldovei.[98] E firesc ca intrigile hanului amintit să fi supărat pe domn şi să-l fi determinat să oprească comerţul negustorilor tătari pe teritoriul ţării sale, ca şi trecerea solilor hanului la turci prin Moldova. Hanul arăta toate acestea sultanului într-o scrisoare din 14 martie 1428 şi-l îndemna ca să-i comunice cum ar putea să înlăture dintre ei pe „ghiaurul acesta de român."[99]

Relaţiile dintre Moldova şi Polonia au continuat să fie bune. Războiul dintre Polonia şi Ordinul Teutonic continua, iar Alexandru îi oferise ajutorul său. O ştire din 30 septembrie 1427 ne arată că un corp de oaste moldovean, numărînd opt sute de oameni se afla împreună cu trupele regale în Mazovia.

Eliberat de grija unor eforturi militare pe linia Dunării şi în Balcani, Sigismund a început să agite din nou problema împărţirii Moldovei, invocînd pretextul legăturilor lui Alexandru cu turcii şi neajutorarea lui Dan al II-lea. Spre sfîrşitul anului 1428, el a invitat pe Vladislav şi pe Vitold la o nouă întrevedere. Aceasta a avut loc în ianuarie 1429 la Luck, în Polonia. Au participat la ea delegaţi ai Ordinului Teutonic şi ai domnilor din Moldova şi Ţara Românească. Sigismund a pus în discuţie din primele zile ale Congresului comportarea lui Alexandru în timpul luptelor cu turcii. Avea acum de partea sa pe Vitold, căruia îi promisese coroana de rege al Lituaniei. Vladislav a luat

[94] Ilie Minea, *Principatele Române,* p. 132.

[95] *Hurmuzaki,* 1-2, p. 595. Documentul este din 1436, dar aminteşte despre situaţii din vremea luptelor dintre Dan al II-lea şi Radu Praznaglava.

[96] *Hurmuzaki,*. 1-2. n. 542-547.

[97] *Hurmuzaki,* 1-2, p. 542-547.

[98] *Monumenta Medii Aevi Historica Res Gestas Poloniae Illustratia,* t. VI, p. 771, cf. Marcel D. Popa, *op. cit.,* p. 269.

[99] Marcel D. Popa, op. *cit.,* p. 253 şi urm. Acolo şi textul scrisorii lui Ulug Muhamed.

apărarea domnului moldovean şi a subliniat faptul că în anul 1426 în zadar au aşteptat pe maghiari la Brăila trupele polone şi moldovene care fuseseră trimise să lupte împotriva turcilor.

La Luck, Sigismund a mai cerut ca oraşul Chilia să fie restituit Ţării Româneşti, crezînd că pe această cale va putea pune mîna pe el mai uşor. Intrase deja în tratative cu marele magistru al Ordinului Teutonic pentru a instala pe oamenii acestuia la Chilia, Severin şi în alte oraşe. Intervenţia lui Vladislav Iagello a avut drept urmare amânarea dezbaterilor pentru o altă întrevedere între participanţii tratatului de la Lubovla. Noua adunare urma să aibă loc în anul următor în localitatea Troki. Aici delegaţii domnului moldovean au fost de faţă, în timp ce reprezentanţii lui Sigismund au lipsit.

Aţîţat de aceasta şi de nereuşita mediaţie de la Troki, Dan al II-lea a atacat în două rînduri Moldova. În timpul primei lor invazii, petrecută înainte de luna iunie 1429, oştile lui Dan au făcut aici o pradă bogată, dar la întoarcere ele au fost atacate de moldoveni şi abia au putut scăpa cu grele pierderi. Al doilea atac a avut loc în toamna anului următor în regiunea Chiliei şi a provocat mari pagube Moldovei. Alexandru a luat măsuri pentru protejarea acestui oraş atît de rîvnit de regele maghiar. Avea în vedere, probabil, un atac dinspre mare a unor corăbii intrate în serviciul acestuia. De aceea, el a pus să se construiască, în vara anului 1429, un zăgaz la gura braţului Chilia, acolo unde Dunărea se varsă în mare (ad Danubium ubi in mare intrat) pentru ca nici o corabie să nu mai poată urca pe fluviu. Douăsprezece vase s-au izbit de acest baraj. Unul din ele s-a scufundat, iar celelalte s-au îndreptat spre Cetatea Albă.[100] În felul acesta, el lovea nu numai în comerţul muntean ce se desfăşura în portul Brăila, ci şi în negustorii din Ungaria care foloseau acest port.

Cu ocazia tratativelor de la Luck, Alexandru a cunoscut în întregime planurile făurite de regii Ungariei şi Poloniei la Lubowla şi Kesmark, de a împărţi Moldova. Ele i-ar fi fost aduse la cunoştinţă chiar de Vitold, care urmărea acum îndepărtarea Moldovei de Polonia.[101] Acesta, dorind să obţină de la Sigismund coroana de rege al Lituaniei, căuta şi alţi sprijinitori pentru realizarea planurilor sale politice. În anul 1430, tocmai atunci cînd mult dorita coroană i se aducea de oamenii lui Sigismund, Vitold a murit într-un accident de călărie. Faptul acesta a dat un nou curs evenimentelor din sud-estul Europei.

La această dată relaţiile dintre Alexandru cel Bun, care devenise partizanul făuririi unui stat lituaniano-rus, separat şi independent faţă de Polonia şi Vladislav Iagello se răciseră foarte mult şi de la vechea prietenie între cele două ţări se ajunsese la acţiuni duşmănoase.

O intervenţie din partea domnului moldovean în conflictul polono-lituanian era acum posibilă, întrucît teama unei agresiuni din partea turcilor se micşorase. Sultanul fusese nevoit să dirijeze în acest an o mare parte din ostile sale spre Albania pentru a înăbuşi acolo răscoala care izbucnise sub conducerea lui Gheorghe Castriotul Skanderbeg. Alexandru a putut astfel proceda la o revizuire a vechilor sale alianţe.[102]

---

[100] *Mon. Medii Aevi Hist. Res Gestas Pol. Ill,* VI, (Codex Vitoldi), p. 859-860.
[101] *Ibidem,* p. 908.
[102] N. Grigoraş, *op. cit.,* p. 114.

6. Schimbarea politicii externe a Moldovei în ultimii ani de domnie a lui Alexandru cel Bun

Încă înainte de moartea lui Vitoild, relațiile polono-lituaniene deveniseră destul de încordate. Odată cu dispariția bătrînului duce lituanian, ele au continuat să se agraveze şi au determinat izbucnirea unui război, la care a participat nu numai Lituania, ci şi Ordinul Teutonic, precum şi Moldova. În alianța antipolonă intrase şi Sigismund de Luxemburg. Regele Vladislav Iagello dorea să anexeze la Polonia fostul stat al Volhyniei şi Podolia, populate de ruşi şi să reducă Lituania la rangul unei simple provincii polone. Acum el a recunoscut ca mare cneaz al acestei țări pe Sigismund, fratele lui Vitold, cu condiția subordonării sale ca vasal al coroanei polone. Lituanienii însă au acceptat ca nou conducător al lor pe cneazul Swidrigaillo, fratele însuşi al lui Vladislav. El nutrea planuri cu totul diferite de cele ale regelui, încurajat de Sigismund de Luxemburg, noul candidat la tronul litvan era duşmanul uniunii polono-litvane şi dorea să constituie prin unirea cu Volhynia şi Podolia un mare stat ruso-litvan, ortodox şi independent. În urma activității desfăşurate de Sigismund şi de Svidrigaillo s-a format pînă la 9 iunie 1431, o mare coaliție împotriva Poloniei. Pentru a atrage pe Alexandru în conflict, Sigismund a renunțat, deocamdată, la pretențiile sale asupra Chiliei. Spre a determina pe domn să adere la coaliția antipolonă, el a trimis în primele luni ale acestui an, pentru a doua oară, ca sol în Moldova, pe Ştefan Paharnok de Berzeviczy. De data aceasta, domnul era „fidelem nostrum waywodam Moldaviae."[103] Soli se trimiteau în Moldova şi pentru tratative în legătură cu schimbările din Țara Românească.[104]

Acolo, în primăvara anului 1431 sau, mai sigur, în februarie, Dan al II-lea a murit în împrejurări necunoscute[105] şi, ca de obicei, în țară au izbucnit luptele pentru tron. Puterea a fost luată de un boier cu numele de Aldea, sprijinit de Alexandru cel Bun. În cinstea protectorului său, el a luat numele de Alexandru. Nu s-a putut menține însă împotriva altor pretendenți la tron şi domnul moldovean a trebuit să organizeze în vara acestui an o amplă campanie pentru a-l repune în scaun. Dintr-o scrisoare, cu data de 2 iulie 1431, trimisă de Ladislau Apor judelui din Braşov, se vede că însuşi domnul se îndreptase spre Țara Românească în fruntea unei puternice oştiri, iar marele vornic (magnus provisor) se afla atunci la Putna cu o mare mulțime de oameni. Un boier al domnului moldovean urma să meargă în Transilvania pentru a da explicații.[106]

Sigismund de Luxemburg, care aştepta atunci să meargă la Roma pentru a se încorona ca împărat roman, nu a intervenit. Nu a intervenit şi din cauză că nu dorea ca Alexandru să fie îndepărtat din alianța antipolonă. El avea însă candidatul său pentru domnia Țării Româneşti. Mai înainte încă, el recunoscuse ca domn al acestei țări, la Nüremberg, pe Vlad Dracul, viitorul ginere al lui Alexandru cel Bun.[107] Îl decorase cu Ordinul Dragonului şi-l trimisese în Transilvania pentru a aştepta acolo un moment prielnic pentru a interveni în Țara Românească. Instalat în Țara Bîrsei, el punea oamenii săi să asuprească şi să molesteze pe negustorii moldoveni.[108] Abia după moartea lui Alexandru Aldea el va putea lua, în 1436, domnia Țării Româneşti. Turcii nu au fost de acord cu schimbările produse în Țara Românească şi, sub amenințarea invaziei lor, Aldea a trebuit să trateze şi să ajungă la o înțelegere cu ei.

În aceste împrejurări, avînd acum spatele asigurat, moldovenii au început, după campania din Țara Românească, luptele împotriva Poloniei. Au invadat Pocuția şi Podolia, unde au cucerit oraşele Sniatyn, Colomeia, Halici, Liov şi Kamenița. Informații păstrate în cronica lui Dlugosz, avînd un vădit caracter de părtinire, susțin că la întoarcere oştile lor au fost surprinse de către poloni, înfrînte şi despuiate de prăzi. În schimb, cronicile prusiene dau o situație contrară.

---

103 *Hurmuzaki,* 1-2, p. 594-595.

104 DRH, D. I, p. 286.

105 În legătură cu sfîrşitul domniei lui Dan al II-lea, v. Const. A. Stoide, *Basarab al II-lea (1442-1444),* în „Anuarul Ins. „A. D. Xenopol" Iaşi, XVII (1980), p. 279.

106 DRH, D, I, p. 282-283.

107 V. Virgil Ciocîltan, *Între sultan şi împărat: Vlad Dracul în 1438,* în „Revista de istorie", XXIX (1976) nr. 11, p. 1777; Idem, *La campagne otomane de Transylvanie (1438),* în „Revue Roumaiine d'Histoire," XV (1976), 3, p. 440; Şt. S. Gorovei, *Addenda et corrigenda,* în „Anuarul Inst. de ist. „A. D. Xenopol „Iaşi" XV (1978), p. 533.

108 DRH, D, I, p. 280, 281, 287, 289.

Atacată pe toate fronturile şi suferind pierderi grave, Polonia a fost constrînsă să ceară adversarilor ei un armistițiu, care s-a încheiat în 26 august 1431, fără a se transforma într-o pace durabilă. Negocierile au fost reluate pe luna decembrie din acelaşi an şi au continuat şi în primele luni ale anului următor. Tînăr încă, „prea puternicul schizmatic" nu a mai apucat să vadă sfîrşitul războiului şi prăbuşirea planurilor lui Swidrigaillo de a forma un mare stat ortodox, independent, la granița de nord a țării sale. Surprins la mănăstirea Bistrița, unde petrecea ultimele sărbători ale anului, de un atac de cord, el a închis ochii pentru totdeauna şi şi-a dat obştescul sfîrşit în ziua de 1 ianuarie 1432. A fost înmormântat acolo lîngă soția sa Ana.

Se prăbuşea astfel cel mai puternic stîlp al Moldovei şi sub loviturile care au urmat, întregul edificiu statal al acesteia a început să pîrîie din toate încheieturile şi era de aşteptat ca în curînd să se prăbuşească. Opera înfăptuită de marele domn a fost însă destul de puternică şi nu s-a lăsat spulberată de vitregia vremurilor. Fiii săi, epigonii, l-au uitat repede şi pe mormîntul său cald încă, au început să danseze apriga horă a luptelor interne pentru tronul păstrat de el în cea mai mare cinste şi demnitate. Peste cîteva decenii, un analist zgîrcit la vorbă, a însemnat pe scurt povestea întunecată şi tristă a zilelor ce-au urmat acestui dureros eveniment pentru țară. „Şi a fost, spune el, întîiul război între fiii lui Alexandru voievod la Loloni şi a biruit Ştefan voievod pe Ilie voievod. Şi a stăpânit Ilie voievod, după moartea itatălui său, singur 21 de luni... Al doilea război a fost la Dănmăneşti, în anul 1434, februarie 1 zi, la lăsat de carne, lumi şi a biruit Ştefan voievod. La al treilea război a venit Ilie voievod de la leşi şi a lovit pe Ştefan voievod la Podraga şi l-a biruit în anul 1436 august 4, vineri. Al patrulea război a fost la Pipereşti..." În această dezordine creşte însă acel „bărbat minunat", acel „atlet" al luptei antiotomane, Ştefan voievod cel Mare, care va face aici cuvenita rînduială.